Co-funded by the European Union

STU STATE TAX UNIVERSITY

Erasmus+ Jean Monnet Programme

Міністерство фінансів України
Державний податковий університет
Інститут економічної безпеки та митної справи
Кафедра адміністративного права, процесу та митної безпеки

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ

науково-практичного круглого столу

«ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ МИТНОГО ПРАВА ЄС В НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ»

(«IMPLEMENTATION OF THE PROVISIONS OF EU CUSTOMS LAW INTO THE NATIONAL LEGISLATION OF UKRAINE WITHIN THE FRAMEWORK OF EUROPEAN INTEGRATION»)

в межах реалізації проєкту Програми ЄС Еразмус+ напряму Жана Моне: «Митне право ЄС» (101083978-EUCUSTOMSSTU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH)

Ірпінь – 2025

УДК 339.543:34(075.8): 341.1/.8

Збірник матеріалів Науково-практичного круглого столу «Імплементація норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках Європейської інтеграції» (м. Ірпінь, 6 жовтня 2025 року). Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. 107 с.

У збірнику представлені доповіді, які були подані до Науково-практичного круглого столу «Імплементація норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках Європейської інтеграції», який відбувся в межах реалізації проєкту Програми ЄС Еразмус+ напряму Жана Моне: «Митне право ЄС» (101083978-EUCUSTOMSSTU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH) 6 жовтня 2025 року.

У тезах доповідей учасників круглого столу, які вміщено у збірник, розглядаються актуальні питання сучасного стану українського законодавства та змін до Митного кодексу України, спрямованих на гармонізацію з уніфікованим Митним кодексом ЄС.

Видання розраховане на вітчизняних експертів у галузі української митної справи та митного права ЄС, працівників митниць, митних брокерів, представників бізнесу, науковців, викладачів і здобувачів вищої освіти, учасників проєктів програми Erasmus+, а також всіх зацікавлених у проблематиці наближення України до європейської моделі митного управління.

Організаційний комітет Науково-практичного круглого столу не завжди поділяє думку учасників конференції. У збірнику максимально точно збережені орфографія, пунктуація та стилістика, які були запропоновані учасниками круглого столу. Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники конференції, їхні наукові керівники, рецензенти, які рекомендували ці матеріали до друку.

** This project has been funded with support from the European Commmission under the Erasmus+ Programme. The European Commmission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commmission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein".*

***** *Цей проект був профінансований за підтримки Європейської Комісії в рамках програми Еразмус+. Підтримка Європейської Комісії у створенні цієї публікації не означає схвалення її змісту, який відображає лише погляди авторів, і Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в ній".*

УДК 339.543:34(075.8): 341.1/.8

© Колектив авторів, 2025
© Державний податковий університет, 2025р.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ:

Олександр КУРІНСЬКИЙ, завідувач кафедри адміністративного права, процесу та митної безпеки Державного податкового університету, кандидат юридичних наук

Ірина ПЕТРОВА, доцентка кафедри адміністративного права, процесу та митної безпеки Державного податкового університету, кандидат юридичних наук, доцент, координатор Проєкту ЄС Еразмус+ Жан Моне Модуль «Митне право ЄС» (101083978-EUCUSTOMSSTU - ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH)

Ольга ПІСКУНОВА, доцентка кафедри адміністративного права, процесу та митної справи Державного податкового університету, кандидат юридичних наук

ЗМІСТ

Вітальне слово заступника голови Державної митної служби України **Сергія СУВОРОВА** ……...5

Вітальне слово експерта ЄС з митного тарифного права, доктора наук, професора **Лотара ГЕЛЛЕРТА** ……...6

Борса В.В.
Аналіз заходів щодо виконання зобов'язань України у сфері Європейської інтеграції: виконання рекомендацій Європейської комісії за результатами скринінгових зустрічей щодо розділу 29 «Митний союз» …… 9

Вітрук К.І.
Цифрова трансформація митного законодавства України в контексті Європейської інтеграції ……13

Герчаківський С.Д.
Вектори імплементації українського митного законодавства до acquis ЄС 17

Грень В.П.
Шляхи вдосконалення митного законодавства України в умовах Євроінтеграції ……22

Гуцул І.А.
Гармонізація адміністративної відповідальності за митні правопорушення: досвід ЄС та перспективи для України ……27

Євтушенко Н.О.
Роль консалтингу у ставленні підприємств України до нової моделі митного регулювання 33

Івашова Л.М.
Про реалізацію проекту "Досвід ЄС забезпечення митної безпеки та протидії корупції" за Модулем Жана Моне ……37

Кириєвський О.Б.
Ключові виклики гармонізації митного законодавства з acquis ЄС ..……42

Ковальова М.В., Шевченко А.О.
Впровадження в Україні спеціальних митних процедур як один із елементів митної реформи Європейського Союзу ……47

Коросташова І.М.
Державна управлінська діяльність в митній сфері та євроінтеграційні процеси України: питання побудови європейської моделі розвитку потенціалу митних органів ……53

Критенко О.О.
Євроінтеграційний вектор розвитку митної політики України: імплементація норм Митного кодексу ЄС …… 60

Курінський О.Г.
Проблеми закриття провадження у справах про порушення митних правил у зв'язку із звільненням особи від адміністративного стягнення ……65

Лазарєв О.С.
Публічно-сервісні відносини в митному праві ……72

Можаровська Н.О.
Інституційна архітектоніка права грошового обігу: базові та допоміжні елементи ……75

Олійник С.В.
Гармонізація митного законодавства України з правом ЄС: досягнення та виклики ……78

Петрова І.П.
Митна реформа ЄС: досвід, корисний для України на шляху до Євроінтеграції ……83

Піскунова О.Б.
Міжнародна взаємодія у митній сфері: наближення правил етичної поведінки працівника митної служби до ЄС acquis ……89

Ралик В.В.
Фінансові аспекти реформування митного контролю в контексті Євроінтеграції України 93

Скоромцева Т.О., Цимбалюк С.Я.
Удосконалення технічних засобів митного контролю як напрям гармонізації євроінтеграційних відносин ……97

Слива І.В.
Фінансові втрати державного бюджету України від митних правопорушень: досвід та практика ЄС…… 101

Шановні учасники круглого столу!

Від імені Державної митної служби України щиро вітаю вас із проведенням цього важливого науково-практичного заходу.

Європейська інтеграція України є нашим стратегічним пріоритетом. У цьому контексті митна служба вже здійснила низку важливих кроків: ми активно працюємо над приведенням національного митного законодавства у відповідність до Митного кодексу Європейського Союзу, впроваджуємо цифровізацію процедур, підвищуємо прозорість та ефективність митних операцій. Ці зміни спрямовані на те, щоб забезпечити Україні місце у єдиному європейському митному просторі.

Європейська комісія позитивно оцінила високу динаміку виконання Україною переговорного розділу 29 «Митний союз», зазначивши, що «Україна має хороший рівень підготовки щодо Митного союзу і досягла значного прогресу в цьому напрямку». Підставами для позитивної оцінки у митній сфері стала низка чинників. Передовсім – це прогрес у приведенні Митного кодексу України у відповідність до Митного кодексу ЄС. Як відомо, Україна запровадила фундаментальні зміни до Митного кодексу України та завершила роботу над новою редакцією Митного кодексу, повністю базованим на Митному кодексі ЄС. Також Єврокомісія відзначила зусилля України в розробці митних ІТ-систем, необхідних для вступу до ЄС. Затверджений у лютому 2024 року Стратегічний план цифровізації Держмитслужби на 2024-2026 роки передбачає чіткі заходи щодо впровадження ІТ рішень для подальшої цифровізації митної сфери в Україні і майбутньої їх інтеграції із системами ЄС.

Всі ці суттєві зміни, реалізовані Україною за останній рік, зумовлені тим, що усі країни-члени ЄС є частиною митного союзу ЄС і дотримуються однакових митних правил і процедур. Це вимагає узгодження законодавства, а також доступу до електронного митного середовища ЄС та сумісності з ним.

Вірю, що завдяки спільним зусиллям державних органів, академічної спільноти та наших міжнародних партнерів ми зможемо успішно реалізувати митну реформу.

Бажаю всім учасникам круглого столу плідних дискусій та нових ідей, які сприятимуть подальшій інтеграції України до ЄС. А студентам бажаю глибоких знань і впевненості в тому, що їх чекає цікава та відповідальна робота у практичних підрозділах митної служби.

З повагою
Заступник Голови Державної
митної служби України **Владислав СУВОРОВ**

Ladies and gentlemen,

I am pleased to speak today about a subject that at first glance may seem rather technical and dry, but in fact carries significant political and economic weight: the role of European customs law and the importance of the Erasmus-Programme for Ukraine.

As we all know, Ukraine has been in an extremely difficult situation since 2022. Since then it has to suffer from severely disrupted economic structures. In this situation, close integration with the European Union has been regarded to be of central importance. And within this process, European customs law plays a crucial role.

1. The basics of European customs law.

Before turning to Ukraine, let me briefly explain what European customs law actually means. The European Union is not only a single market, but also a customs union. This means that there are no customs duties between the member states, but a common external tariff towards third countries.

The legal basis for this is the Union Customs Code, which provides uniform rules for imports, exports, and transit. For businesses, this ensures a level playing field, reduces bureaucracy, and protects against unfair competition. Customs law is therefore not only a matter of technical administration, but also a foundation for the functioning of the entire internal market.

2. The EU–Ukraine relationship in customs matters.

The economic relationship between the EU and Ukraine has developed significantly since 2014, with the Association Agreement and the so-called Deep and Comprehensive Free Trade Area. This agreement foresees that Ukraine gradually aligns its trade and customs regulations with those of the EU. The goal is to integrate Ukraine's economy as closely as possible into the European single market.

The decisive step came in 2022. In response to the war, the European Union suspended all tariffs and quotas on Ukrainian products on a temporary basis. This made access to the European market much easier. For Ukraine, which lost many of its traditional export markets, this was vital.

The most visible example has been grain exports. Thanks to the suspension of customs duties, Ukraine has been able to export agricultural goods through Poland, Romania, and other neighbouring states, despite blocked Black Sea ports. Customs law thus became an instrument of solidarity in times of crisis.

3. Why this matters for Ukraine.

For Ukraine, the impact of European customs law is threefold.

Economically: It provides access to the world's largest internal market. It helps replace lost trade with Russia and secures jobs in agriculture and industry.

Politically: Aligning with EU customs standards is a clear signal of Ukraine's European
orientation. It demonstrates that Ukraine is willing to adopt European rules and move closer to eventual EU membership.

Practically: Farmers and companies can export more easily, while customs authorities are forced to modernize and digitalize their procedures.

4. Challenges.

Of course, there are significant challenges.

European customs law is highly complex, and implementing it requires modern IT systems, trained staff, and above all, efficient administration. In Ukraine, customs has long been an area plagued by corruption. Reforming this sector is essential.

Border infrastructure is another problem: many crossing points are overloaded, which leads to long waiting times.

And finally, there are internal tensions within the EU. Some member states, especially Poland,

Hungary, and Romania, have protested against the inflow of cheap Ukrainian agricultural products, fearing pressure on their domestic markets. Customs policy therefore has distributive effects that must be carefully managed.

5. The role of the Erasmus+ programme.

At this point, let me highlight the element which brought Ukraine in Customs matters very close to the European Union: It is the Erasmus+ programme.

Erasmus+ is the EU's flagship exchange and education programme. Since 2014, it has also been open to Ukraine. This allows Ukrainian students, teachers, and professionals to study, research, and exchange ideas at European universities.

Why is this so relevant in the context of customs law? Because aligning with European law is not only a matter of adopting legal texts – it is above all about the people who apply these rules. Erasmus+ is creating a generation of Ukrainian professionals who are familiar with European standards. They study subjects such as law, administration, economics, and customs management, and they learn how the Union Customs Code works in practice.

In addition, Erasmus+ supports capacity-building projects in higher education. This means that Ukrainian universities, in first line the university of Irpin, developed new study programmes together with EU partners, id est the administrations in Germany, which are aligned with European requirements. In this way, the skills needed for modernizing the customs administration are created – skills in digitalization, in anti-corruption measures, and in border management.

Erasmus+ is not only an educational programme, it is also a political signal. Participation shows that Ukraine belongs to the European educational and value community. This strengthens political anchoring in the West and also sends a clear message to investors: Ukraine is committed to long-term integration.

Finally, the long-term impact should not be underestimated. Erasmus+ creates networks of young professionals who, after returning home, work in ministries,

customs authorities, or in the private sector. There they contribute to implementing European rules and gradually integrating the country into EU structures.

In short: European customs law needs people who understand and apply it. The Erasmus+ programme ensures that these people are trained – and therefore it is a strategic lever for Ukraine's European future.

6. Outlook.

Looking ahead, full integration of Ukraine into the EU customs union would be a huge step, achievable only with EU accession. Until then, the task is to adopt as much of the EU customs framework as possible, modernize the administration, and improve infrastructure.

The combination of legal alignment and educational exchange ensures that Ukraine is not only economically but also culturally and institutionally moving closer to the EU.

7. Conclusion.

Let me conclude. Customs law may seem like a technical detail, but it is in fact a decisive political and economic instrument. For Ukraine, it means access to markets, stability in times of crisis, and a clear perspective for its future in Europe.

And with Erasmus+, the EU is not only changing rules, but also shaping people. Together, customs law and Erasmus+ form a bridge between today's Ukraine and tomorrow's Ukraine.

I have accompanied the Erasmus+ programme from the very beginning as patron of the Federal University of Applied Sciences for Public Administration.

In this respect, I was pleased to give a welcome speech here today, albeit in writing.

In this respect I would like to congratulate the university of Irpin for its achievements and successful results.

Thank you very much for your attention.

Yours faithfully

Prof Dr. Dr. h.c. (UA) **Lothar GELLERT**

Erasmus+ Jean Monnet Modules

АНАЛІЗ ЗАХОДІВ ЩОДО ВИКОНАННЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ УКРАЇНИ У СФЕРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ВИКОНАННЯ РЕКОМЕНДАЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОМІСІЇ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ СКРИНІНГОВИХ ЗУСТРІЙ ЩОДО РОЗДІЛУ 29 «МИТНИЙ СОЮЗ»

Борса В. В.

доктор філософії (PhD) з економіки,

Державний податковий університет

На початку поточного року опубліковано Звіт Європейської Комісії (далі – ЄК) щодо прогресу України в межах Пакету розширення Європейського Союзу (далі – ЄС) за 2024 рік та було проведено аналіз заходів щодо виконання зобов'язань України у сфері європейської інтеграції, в тому числі щодо виконання рекомендацій ЄК за результатами скринінгових зустрічей щодо розділу 29 «Митний Союз». Дане дослідження підготовлене експертами громадського об'єднання «Легкий бізнес» (EasyBusiness) за підтримки ЄС та Міжнародного фонду «Відродження» в рамках спільної ініціативи «Європейське Відродження України» [1].

Звіт щодо прогресу України в межах Пакета розширення ЄС - це комплексний документ, який включає 6 кластерів загальним обсягом понад 100 сторінок, в якому ЄК надає детальну оцінку прогресу реформ в Україні за 35 розділами переговорів. Проєкт EasyBusiness провів детальний роз'яснювальний аналіз висновків ЄК надавши важливі інсайти для Уряду України та громадськості. Проєктні активності включають порівняння оцінок України за 2023 та 2024 роки та огляд національного внеску до Пакета розширення за 2024 р., що дає чітку картину імплементації законодавства ЄС.

Розділ 29 «Митний Союз» включається в 3 кластер «Кластер Конкурентоспроможність та інклюзивний розвиток» («Competitiveness and

Inclusive Growth»), який охоплює такі сфери як цифрова трансформація та медіа, оподаткування, економічна та монетарна політика, соціальна політика та зайнятість, підприємництво та промислова політика, наука та дослідження, освіта та культура та Митний союз. Кластер спрямований на підготовку країн-кандидатів до інтеграції в ЄС через модернізацію економіки та підвищення добробуту громадян. Заходи з імплементації acquis за цим кластером наближують економічне регулювання України до нормативних стандартів ЄС, що дозволяє зменшити бар'єри для торгівлі та сприяти притоку інвестицій. Також даний кластер покриває питання соціальної згуртованості, акцентуючи на соціальній політиці та політиці зайнятості, що створює рівні можливості для різних груп населення, сприяючи зменшенню соціальних та економічних розривів. Крім того, важливим елементом кластера є цифрова трансформація, яка стимулює модернізацію економіки та забезпечує її поступове інтегрування в єдиний цифровий ринок ЄС.

Відповідно до джерела EasyBusiness [4], оцінки імплементації acquis та річного прогресу, саме за Кластером 3 було досягнуто найбільшого прогресу за звітний 2024 рік. Позитивно відзначився у цьому контексті Розділ 29 «Митний Союз», відповідно до якого оцінка реалізації acquis - хороший рівень підготовки (4 із 5) та оцінка прогресу за рік - добрий прогрес (4 із 5). Усі держави-члени ЄС входять до Митного союзу ЄС і дотримуються однакових митних правил і процедур. Це вимагає узгодження законодавства, достатньої спроможності у сфері імплементації та забезпечення дотримання, а також доступу до спільних комп’ютеризованих митних систем.

Порівняння коментарів ЄК у Звітах від 2023 і 2024 рр. демонструє значний прогрес України у модернізації митної системи, адаптації європейських стандартів та розв’язанні ключових викликів. У 2023 р. Україна досягла суттєвого просування в інтеграції до європейських митних процедур, приєднавшись до Конвенції про процедуру спільного транзиту [3] та розпочавши використання Нової комп’ютеризованої транзитної системи (NCTS). Однак наголошувалося на потребі подальшої гармонізації митного

законодавства, особливо щодо у сферах, пов'язаних із митними процедурами, митним боргом і застосуванням гарантій, а також спрощенням митних формальностей і розробкою нового Митного кодексу.

У 2024 р. Україна досягла прогресу за сферою митного законодавства, внісши зміни до Митного кодексу з метою його подальшого приведення у відповідність до Митного кодексу ЄС (UCC) [5]. У березні 2024 р. Україна також розпочала розробку нового Митного кодексу, метою якого є повне приведення його у відповідність до UCC. Наразі новий Митний кодекс України знаходится на обговорені з державними установами, громадськістю та іншими зацікавленими особами.

Важливими успіхами були також розширення використання процедури спільного транзиту, зокрема, шляхом скасування національних українських спрощень, і успішний перехід у квітні 2024 р. до NCTS Фази 5. Надалі Україна продовжує роботу над розширенням поточної фази NCTS до Фази 6.

Європейська комісія схвально оцінила суттєве зростання кількості авторизованих економічних операторів (далі - АЕО). За даними Державної митної служби України (далі - Держмитслужба), станом на листопад 2024 р. авторизації АЕО було надано 65 українським підприємствам. Наразі вже більше 100 підприємств отримали статус АЕО [6], разом із тим, лише 3 з цих компаній отримали сертифікат безпеки (АЕО-Б), що обмежує прогрес у переговорах з ЄС щодо взаємного визнання АЕО.

Що стосується адміністративної та операційної спроможності, Україна досягла певного прогресу в 2024 р. шляхом:

- затвердження Стратегічного плану цифровізації Державної митної служби на 2024-2026 рр. (Україна має виділити достатні людські та фінансові ресурси для забезпечення його подальшої реалізації);

- розроблення нових національних ІТ-систем, таких як Система по роботі з рішеннями митних органів та Централізована система митного оформлення;

- роботи над розробленням нової автоматизованої системи управління ризиками на основі acquis ЄС і Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (MASP-C).

Ще одним досягненням України стало прийняття Закону України від 09.12.2023 № 3513-IX «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів» [2]. Це дозволило залучити Бюро економічної безпеки (далі – БЕП) до попередніх розслідувань, однак наголошується на важливості надання саме митним органам ширших повноважень у зборі оперативної інформації та досудовому розслідуванні у справах про товарну контрабанду.

Відповідно до проведеного аналізу, на даний час Україна повинна здійснити такі ключові заходи у сфері Митного союзу:

- забезпечити впровадження останніх поправок до Митного кодексу та завершення розробки і прийняття нового Митного кодексу, узгодженого з UCC;

- забезпечити розширення поточної фази NCTS до Фази 6;

- нарощувати сертифікацію АЕО та розширити отримання статусу АЕО-Б, а також продовжувати переговори з ЄС про взаємне визнання АЕО;

- забезпечити реалізацію Стратегічного плану цифровізації Державної митної служби на 2024-2026 рр., у т.ч. шляхом виділення достатніх фінансових та людських ресурсів;

- вживати заходів для покращення інституційної спроможності Держмитслужби, зокрема шляхом впровадження компетентнісного підходу до управління персоналом в основні кадрові процеси;

- забезпечити ефективне виконання Закону України від 09.12.2023 № 3513-IX щодо криміналізації контрабанди товарів;

- надати митним органам ширші повноваження у зборі оперативної інформації та досудовому розслідуванні у справах про товарну контрабанду.

Ці активності сприятимуть ефективнішій розробці державної політики та прийняттю рішень у переговорах щодо вступу України до ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Моніторинг прогресу України в адаптації права ЄС: аналіз Звіту Європейської Комісії щодо прогресу України в межах Пакета розширення ЄС за 2024 рік. URL: https://easybusiness.in.ua/monitorynh-prohresu-ukrainy-v-adaptatsii-prava-yes/

2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо криміналізації контрабанди товарів. Закон України від 09.12.2023 № 3513-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3513-IX#Text.

3. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту. Закон України від 30.08.2022 № 2555-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text

4. Прогрес України в адаптації права ЄС. Аналіз Звіту Єврокомісії щодо прогресу України в межах Пакету розширення ЄС за 2024 р. URL: https://easybusiness.in.ua/wp-content/uploads/2025/07/EB-Zvit-z-analizu-Enlargement-reports-1.pdf

5. Регламент (ЄС) № 952/2013 Європейського парламенту та ради від 9 жовтня 2013 року. Встановлення Митного кодексу Союзу. Митний кодекс ЄС (UCC). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02013R0952-20221212.

6. Реєстр авторизацій. URL: https://cabinet.customs.gov.ua/cdspubliclist.

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Вітрук К. І.

здобувачка вищої освіти,

Державний податковий університет

Європейська інтеграція є стратегічним пріоритетом для України, що передбачає гармонізацію національного законодавства з Європейським Союзом. Митне законодавство відіграє ключову роль у цьому процесі, оскільки регулює зовнішньоекономічну діяльність, сприяє розвитку торгівлі та забезпечує надходження до державного бюджету. Цифрова трансформація митного законодавства України у нинішніх умовах набуває ключового значення, адже як кандидат до вступу в ЄС, наша країна зобов'язана адаптувати свою митну систему до відповідних стандартів. Це є важливою умовою для успішної Європейської інтеграції, адже дозволяє підвищити ефективність, безпеку, прозорість та уніфікацію правил митної системи.

Завдяки стрімкому прогресу новітніх технологій провідні країни світу досягли високого рівня автоматизації митних процесів. Впровадження електронного декларування дозволяє не лише скоротити час митного оформлення, а й ефективно боротися з корупцією, розширювати міжнародну співпрацю та інтегруватися з інформаційними системами державних органів. Електронна митниця являє собою багатофункціональну систему, що об'єднує інформаційно-комунікаційні технології та їх практичне застосування [1, с. 356]. Таким чином, впровадження електронного декларування та побудова комплексної електронної митниці є аксіомою для сучасної економіки. Це не просто технологічне оновлення, а системна реформа, що забезпечує збалансовану триєдину мету: безпека, спрощення торгівлі та фіскальна ефективність. Для держав, що прагнуть інтеграції у міжнародні економічні блоки (як-от Україна в ЄС), цифрова митниця є критичною передумовою для досягнення відповідності міжнародним стандартам та підвищення довіри з боку глобального торговельного співтовариства.

Сучасні проблеми, з якими зіштовхується митниця щодня, вимагають сучасних рішень. Безумовно впровадження ІТ-рішень перетворює Державну митну службу з фіскального бар'єру на цифрові ворота для міжнародної торгівлі. Це не просто оновлення софту, це фундаментальна зміна філософії роботи, яка демонструє готовність України функціонувати за європейськими

стандартами. Успішна діджиталізація митниці є прямим індикатором зрілості української держави та її здатності захищати свої економічні інтереси у складі Європейського Союзу.

Цифрова трансформація митного законодавства України розпочалася з ухвалення низки нормативно-правових актів, спрямованих на автоматизацію процесів. Зокрема, Закон України № 2510-IX від 15 серпня 2022 року вніс зміни до Митного кодексу України, узгодивши його з європейським законодавством, зокрема щодо електронного декларування та обміну інформацією [1, с. 358]. Ці зміни передбачають перехід на повний електронний документообіг, що є фундаментальним для зменшення адміністративного навантаження та підвищення швидкості митного оформлення. За даними Державної митної служби України, впровадження системи «Електронна митниця» дозволило скоротити час обробки декларацій з кількох днів до кількох годин, що безпосередньо впливає на конкурентоспроможність української економіки на європейському ринку.

Одним із ключових напрямків цифрової трансформації є використання передових технологій, таких як штучний інтелект (ШІ), великі дані (big data), електронне урядування (e-Government) та Інтернет речей (IoT). Ці інструменти дозволяють оптимізувати аналіз ризиків, автоматизувати контроль та забезпечувати перевірки вантажів. Наприклад, застосування IoT для відстеження вантажів у реальному часі революціонізує управління логістичними ланцюгами, надаючи митним органам, а також експортерам та імпортерам оперативну інформацію про стан і місцезнаходження вантажів. Це не тільки підвищує загальну ефективність логістики, але й дозволяє швидко реагувати на потенційні затримки в доставці або на втрату вантажів [2, с. 18].

Успішна цифрова трансформація митного законодавства України вимагає комплексного, системно-орієнтованого підходу. Цей процес виходить за межі суто технологічної модернізації та охоплює фінансові, інституційні, безпекові та освітні аспекти. Для забезпечення ефективної та безперервної роботи проєктів, необхідна належна фінансова підтримка з боку держави. Це

включає не лише інвестиції у розробку, але й забезпечення сталого фінансування впродовж їхнього функціонування. Також не менш важливим є залучення міжнародних експертів для консультативної допомоги та технічних експертиз, що допоможуть забезпечити уникнення великої кількості помилок, прискорення процесу інтергації та гарантування відповідності української митної ІТ-структури стандартам ЄС. Не менш важливим аспектом є підвищення цифрової грамотності, що включає в себе організацію навчання для митних службовців. Це необхідність для формування відповідної кваліфікації та забезпечення ефективного використання нових технологій.

Крім того, цифрова трансформація включає введення передових рішень у сфері захисту даних та кібербезпеки, що є критично важливим для забезпечення конфіденційності інформації у сучасному світі зростаючих кіберзагроз. Розвиток кіберзахисту необхідний для захисту митних баз даних та систем, які зберігають великі обсяги персональної та комерційної інформації [2, с. 19]. Цифрова трансформація митниці - це будівництво сучасної фортеці, а кібербезпека - це її незламні стіни та надійна система сигналізації. Без повної та міцної безпеки цифрова трансформація митниці є ілюзією, лише вразливим "скляним будиночком", який не здатний захистити ні економіку, ні євроінтеграційні здобутки України. Захист даних є фундаментом довіри і успішної інтеграції в міжнародну торговельну спільноту.

Підсумовуючи, для України європейська інтеграція означає процес зближення з Європейським Союзом у всіх сферах життя, кінцева мета якого є набуття членства в ньому. У контексті цієї інтеграції, цифрова трансформація митниці — це правовий та технологічний прорив, що перетворює Державну митну службу України з фіскального бар’єру на цифрові ворота для міжнародної торгівлі. Це є прямим індикатором зрілості української держави та її здатності функціонувати як надійний, сучасний та амбітний партнер у складі Європейського Союзу, забезпечуючи уніфікацію правил та підвищення прозорості митної системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Борса В. В., Теребейчик Ю. Р. Цифровізація митниці як чинник розвитку міжнародної торгівлі *European scientific journal of Economic and Financial innovation*. 2024. № 2(14). С. 356-358. URL: https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/351

2. Данкевич В. Є., Данкевич Є. М., Данкевич А. Є. Вплив Інтернету речей та цифрової трансформації на ефективність роботи митниці в умовах лібералізації міжнародної торгівлі продовольством. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2024. № 78. С. 18. URL: http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1614

ВЕКТОРИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ACQUIS ЄС

Герчаківський С.Д.
кандидат економічних наук, доцент,
Західноукраїнський національний університет

Світоглядним вектором суспільного поступу та стратегічним орієнтиром економічного розвитку України в сучасних умовах є інтеграція нашої держави в європейський простір, що в тому числі передбачає поступове приведення національної митної системи та вітчизняного митного законодавства у відповідність до вимог і стандартів євроспільноти.

Повномасштабна війна та процес інтеграції України в Європейський Союз сформували основні тренди правового та законодавчого забезпечення вказаного процесу. Адже виконання Копенгагенських і Мадридських критеріїв членства в євроспільноті є неможливим без імплементації приписів європейського права в українське нормативно-правове поле. Не виключенням є

і сфера митного законодавства, яке вимагає осучаснення та чіткої імплементації із базовими європейськими митними стандартами.

Потрібно зробити наголос, що дефініція «Acquis communautaire (acquis ЄС)» характеризується як надбання європейської спільноти щодо побудови та функціонування правової системи Європейського Союзу. Безпосередньо такий правовий конструкт включає акти законодавства Європейського Союзу (але не обмежується ними), прийняті в рамках Європейських Спільнот (ЄС), Спільної зовнішньої політики та політики безпеки та Співпраці у сфері юстиції та внутрішніх справ.

Еволюційно правова система acquis ЄС створювалась понад 50 років та містить понад 14 тисяч різних видів правових актів і майже 9 тисяч рішень Суду. Тим самим визначається загальний комплекс спільних прав і зобов'язань, обов'язкових до виконання в усіх країнах- членах ЄС. Acquis ЄС охоплює такі компоненти як: 1) зміст, принципи та політичні цілі угод; 2) закони, ухвалені на виконання угод, та рішення Суду ЄС; 3) декларації та резолюції Союзу; 4) заходи в галузі спільної зовнішньої та безпекової політики; 5) заходи у сфері правосуддя та внутрішніх справ; 6) міжнародні угоди, укладені Спільнотою, а також державами-членами між собою у сфері діяльності Союзу.

Таким чином, Україна, яка прагне вступити до Європейського Союзу повинна прийняти доробок Спільноти, зберігати базові елементи цієї правової системи у її цілісності та розвивати в майбутньому. Водночас правові норми Європейського Союзу встановлюють обов’язок країн-учасниць при розробці національних норм митного права у відповідності з пріоритетами та особливостями розвитку держави дотримуватися норм та загальних правил митного адміністрування відповідно до пріоритетів загальноєвропейської інтеграції. Саме тому, імператив європейського вибору України полягає у можливості не лише уніфікувати різні сфери суспільного життя країни до високих європейських стандартів розвитку, але і зберегти свою національну ідентичність в колективній системі захисту митних суверенітетів країн-учасниць ЄС.

В цьому контексті поділяємо позицію [1] щодо гармонізації законодавства, яка забезпечується за допомогою директив, рекомендацій і заяв органів ЄС. При цьому директиви – основний інструмент гармонізації, оскільки є обов'язковими щодо результату, якого необхідно досягти, для кожної держави-члена. Водночас вони залишають національним органам влади вибір форми та засобів досягнення результату (ст. 288 Договору). Прихильником розширеного тлумачення процесу імплементації вітчизняного законодавства є інший український науковець [2], який визначає наступні вектори правової гармонізації: 1) застосування інтеграційних норм, що містяться в юридичних актах прямої дії, наприклад, в установчих договорах і регламентах; 2) ухвалення обов'язкових рішень, які спрямовують нормотворчу діяльність національних державних органів зі зближення законодавств країн-членів, наприклад, директив Ради і Комісії, рішень Європейського Суду.

Важливою компонентою наближення норм українського законодавства до acquis ЄС є формування збалансованого з інтересами усіх учасників митних правовідносин нового Митного кодексу України. Український законотворець обрав два вектори імплементації норм європейського митного права – шляхом внесення змін та доповнень до чинного Митного кодексу України (Закон України № 3926-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» від 22 серпня 2024 року), а також через розробку нового Митного кодексу, який має забезпечити його повну гармонізацію з Union Customs Code (UCC).

Такі процеси імплементації проходять паралельно, однак на фінішній прямій Україна повинна отримати комплексний документ – Митний кодекс України, який повністю відповідатиме засадам Глави 29 acquis ЄС. Основні зміни відповідно до Закону України № 3926-IX (запровадження інституту прямого і непрямого представництва, заміну дозволів на авторизації по деяких митних режимах, запровадження авторизації для митних брокерів та ін.) знайдуть своє відображення в нормах нового Митного кодексу.

Акцентуємо увагу на тому, що зміни до діючого Митного кодексу

України, які повністю набрали чинності з 19 квітня 2025 року мають відповідати засадам Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, положенням Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 09 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу, а також Делегованого регламенту Комісії (ЄС) 2015/2446 від 28 липня 2015 року.

Однак вже сьогодні деякі експерти та громадські організації [3] вказують на проблемні аспекти імплементації митного законодавства України з стандартами ЄС. Так зокрема, норми Закону України № 3926-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» суперечать Регламенту ЄС № 952/2013, який не встановлює зобов'язань щодо набуття митним представником авторизації на провадження діяльності.

Поряд з цим, Закон України № 3926-IX не зовсім правильно сформований з позицій законотворчої техніки, адже розпорошує імплементовані норми по декількох взаємопов'язаних статтях, що вносить непотрібну складність і утруднює юридичну інтерпретацію та застосування, а деякі норми Закону створюють правову невизначеність і залишають місце для довільного трактування. Так є до прикладу в частині, яка стосується заборони прийняття митних декларацій у разі втрати авторизації митного брокера, або запровадження терміну "послуга з митного представництва", не визначеного в тексті чинного Митного кодексу України [3].

Інший вектор імплементації норм європейського митного права в українське митне законодавство пов'язане із проблематикою підготовки та ухвалення нового Митного кодексу. Так, 28 серпня 2025 року відбулося засідання Координаційної команди Мінфіну і Держмитслужби з підготовки проєкту нового Митного кодексу України, на якому документ був офіційно представлений експертам Європейської Комісії та обговорено подальші кроки взаємодії для організації його оцінки європейською стороною та початку

консультацій з бізнес-спільнотою [4].

Можна констатувати, що чинна редакція Митного кодексу України відрізняється від UCC, зокрема в частині термінологічного апарату, структурованості, концептуальних та змістових відмінності. Так, деякі важливі компоненти митного адміністрування UCC у МКУ відсутні (наприклад, митний борг, митні послуги та ін.), деякі відрізняються за змістом дефініцій чи обсягом трактування (наприклад, "митний представник" в ЄС, але "митний брокер" в Україні, "контроль після випуску" в UCC, та "пост-митний контроль" і "документальні перевірки" в МКУ).

Ми переконані, що на етапі розробки та прийняття нового Митного кодексу України та підзаконних актів таких правових казусів можна уникнути через системну роботу усіх суб'єктів митних правовідносин, в тому числі митних інституцій, митних посередників, бізнес кіл, наукових експертів та представників громадського сектору, зокрема:

1) забезпечити ефективний консультаційний процес із суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та громадськістю для реалізації положень Закону 3926-IX та проєкту нового Митного кодексу України, що буде гармонізований із UCC;

2) максимально залучити до робочих груп представників наукових шкіл у сфері митного права;

3) систематизувати на усіх рівнях процес підготовки підзаконних актів, що будуть регламентувати митну сферу після набрання чинності нового Митного кодексу України;

4) забезпечити реалізацію комплексу заходів щодо інформаційного роз'яснення нових норм митного законодавства усім суб'єктам митної сфери та створити цифрову базу роз'яснень митного законодавства.

Отже, ефективна підготовка та прийняття нового Митного кодексу України дозволить завершити процес імплементації європейського митного права та остаточно закріпить єдині, прозорі й сучасні правила для українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності - експортерів та імпортерів, а також

відкриє нові можливості для торгівлі з країнами Євросоюзу. Цей документ остаточно узгодить українське законодавство з європейським, що є важливим для успішного переговорного процесу щодо членства України в ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Яковюк І. Адаптація і гармонізація законодавства в умовах інтеграції: проблема співвідношення. *Вісник Академії правових наук України*. 2012. № 4. С. 29-42.
2. Толстопятенко Г.П. Європейське податкове право. URL: www.pravo.vuzlib.net/book_z482.html (дата звернення: 28.09.2025).
3. Тіньовий звіт щодо прогресу України у наближенні до Розділу 29 «Митний Союз» (2025). URL: https://iaa.org.ua/portfolio/shadow-report2/# (дата звернення: 30.09.2025).
4. Розпочато консультації щодо проєкту нового Митного кодексу України. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/rozpochato-konsultatsiyi-shchodo-proiektu-novogo-mitnogo-kodeksu-ukrayini-(дата звернення: 30.09.2025).

Erasmus+ Jean Monnet Modules

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Грень В.П.

здобувачка вищої освіти,

Державний податковий університет

Актуальність проблеми вдосконалення митного законодавства України зумовлена сучасними викликами, що постають у зв’язку з процесом євроінтеграції та активізацією зовнішньоекономічної діяльності країни.

Україна, прагнучи інтегруватися у європейський економічний простір, зобов'язана привести свою митну систему у відповідність із правовими нормами Європейського Союзу (далі – ЄС). Це передбачає не лише зміну законодавчих актів, але й реформування організаційних механізмів, процедур митного контролю, а також удосконалення інституційної спроможності митних органів. Відповідність митного законодавства стандартам ЄС є критично важливою для підвищення конкурентоспроможності національної економіки, сприяння розвитку експорту та залученню іноземних інвестицій.

Поточний стан митного законодавства України характеризується значним потенціалом, але водночас і рядом недоліків, які негативно впливають на ефективність митних процедур. Основним нормативним актом є Митний кодекс України [1], а також супутні закони і підзаконні акти, що регулюють митне оформлення, визначення митних платежів, порядок митного контролю та відповідальність за порушення митних правил. В останні роки спостерігається поступове наближення митного законодавства України до стандартів ЄС, що виражається у впровадженні електронного декларування, розвитку інфраструктури електронної митниці, застосуванні принципів ризик-орієнтованого контролю [2, с. 135]. Однак, незважаючи на ці позитивні зрушення, залишається низка проблем, таких як надмірна бюрократизація процедур, корупційні ризики, відсутність достатнього рівня автоматизації процесів, а також неузгодженість деяких норм із європейськими правовими стандартами.

Особливу увагу слід приділити аналізу вимог, що висуває ЄС у сфері митної справи. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає адаптацію українського митного законодавства до Кодексу митного союзу ЄС, що включає імплементацію єдиних процедур, стандартів оцінки митної вартості, походження товарів, а також удосконалення системи контролю та обліку [3]. Важливим напрямом є впровадження статусу авторизованого економічного оператора (далі – АЕО), який дозволяє підприємствам користуватися спрощеними митними процедурами за умови дотримання певних стандартів

безпеки та прозорості [4, с. 110]. Водночас, ефективність імплементації цих вимог у значній мірі залежить від рівня інституційної готовності митних органів, їх професіоналізму, а також від ступеня цифровізації митних процесів.

Для подальшого удосконалення митного законодавства України в контексті євроінтеграції необхідно здійснити системний комплекс заходів. По-перше, слід продовжити глибоку гармонізацію нормативно-правової бази. Це передбачає внесення змін до Митного кодексу, Закону «Про митний тариф» та інших нормативних актів з метою забезпечення їх відповідності положенням Кодексу митного союзу ЄС та іншим директивам ЄС. Особливо актуальним є унормування питань, що стосуються електронного митного декларування, правил визначення митної вартості, правил походження товарів, а також механізмів застосування спрощених процедур [5].

По-друге, надзвичайно важливо активізувати процес цифровізації митних процедур. Використання сучасних інформаційних технологій – зокрема, впровадження системи «єдиного вікна», автоматизованих систем оцінки ризиків, електронного декларування – дозволяє значно скоротити час оформлення вантажів, мінімізувати людський фактор, а отже, знизити корупційні ризики і підвищити прозорість митних операцій [6, с. 37]. Розвиток електронної митниці також сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості України, адже бізнес отримує більш передбачувані та ефективні умови для здійснення зовнішньоекономічної діяльності [7, с. 360].

По-третє, особлива увага має бути приділена підвищенню професійного рівня та доброчесності працівників митних органів. Це передбачає впровадження системи безперервного навчання, сертифікації персоналу, а також посилення антикорупційних заходів, які б забезпечували високу етику і професіоналізм митних службовців. Необхідно також розвивати спеціалізовані підрозділи, що займаються протидією митним правопорушенням, контрабанді та іншим нелегальним діям, що створюють загрозу економічній безпеці країни [8, с. 681]. Крім того, впровадження в Україні статусу авторизованого економічного оператора є одним із ключових напрямів удосконалення митного

законодавства. Надання цього статусу суб'єктам господарювання, які демонструють високий рівень дотримання митних норм і стандартів безпеки, дозволить їм користуватися спрощеними митними процедурами, що підвищить їхню конкурентоспроможність на ринку ЄС та сприятиме інтеграції українських підприємств у європейські ланцюги доданої вартості.

Підсумовуючи, слід наголосити на необхідності впровадження принципу ризик-орієнтованого підходу до митного контролю, що передбачає концентрацію зусиль митних органів на потенційно ризикових вантажах і мінімізацію втручання у переміщення товарів, які мають низький рівень ризику. Даний підхід відповідає європейській практиці і дозволяє ефективніше використовувати наявні ресурси, підвищуючи швидкість і якість митного оформлення.

Інтеграція з Європейським Союзом не лише відкриває для України доступ до європейських ринків інвестицій, торгівлі та технологій, але й сприяє її залученню до глобальних економічних та торговельних мереж. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС дало Україні можливість активізувати та розширити економічне співробітництво з країнами Європейського Союзу, що відкриває нові можливості для розвитку та модернізації її економіки. Крім того, імплементація європейських стандартів є ключовим аспектом у підвищенні конкурентоспроможності та привабливості України для іноземних інвесторів. Це стимулює створення більш прозорої та стабільної економічної та правової системи, що сприяє підвищенню рівня довіри до бізнесу та залученню більшої кількості інвестицій [9].

Отже, процес євроінтеграції України висуває низку складних завдань перед митною системою країни. Вдосконалення митного законодавства має базуватися на глибокій гармонізації з європейськими нормами, активному впровадженні електронних технологій, підвищенні інституційної спроможності та доброчесності митних органів, а також запровадженні сучасних підходів до контролю. Реалізація окреслених напрямів сприятиме створенню прозорої, ефективної і сучасної митної системи, що відповідатиме вимогам

європейського інтеграційного процесу, підвищить інвестиційну привабливість країни і забезпечить захист національних економічних інтересів у міжнародному середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митний кодекс України від 20.04.2025 р. № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення - 01.10.2025 р.)
2. Погріщук Г. Митна безпека України в умовах євроінтеграції. *Десяті ювілейні всеукраїнські наукові читання пам'яті С. І. Юрія*. Тернопіль. 2024. С. 135.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2023 р. № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення - 01.10.2025 р.)
4. Кляцький Д., Білоножко М., Коросташова І. Сутність митно-правового інституту авторизованого економічного оператора та проблемні питання його реалізації в Україні. *UNIVERSUM*, (9). 2024. С. 110.
5. Бліщук К. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні. *Економіка та суспільство*. (48). 2023. URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-30 (дата звернення - 01.10.2025 р.)
6. Коваль В. Р. Цифровізація процесів митного оформлення в україні. *Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку україни.* 2024. С. 37.
7. Борса В.В., Теребейчик Ю.Р. Цифровізація митниці як чинник розвитку міжнародної торгівлі. *Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій*, 2(14). 2024. С. 360.
8. Черкунов О. В. Навчання та підвищення кваліфікації митними службовцями: виклики та перспективи. *Аналітично-порівняльне правознавство*, (6). 2024. С. 681.

9. Підтримка ЄС Україні | Європейський Союз. European Union. URL: https://european-union. europa.eu/priorities-and-actions/eu-support-ukraine_uk (дата звернення - 01.10.2025 р.).

ГАРМОНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА МИТНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ДОСВІД ЄС ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Гущул І А.

кандидат економічних наук, доцент,

Хмельницький університет управління та права

імені Леоніда Юзькова

Erasmus+
Jean Monnet Modules

Сучасний етап реформування митної системи України характеризується переходом від фрагментарного оновлення законодавства до системної адаптації національного митного права до стандартів Європейського Союзу. Гармонізація адміністративної відповідальності за митні правопорушення є ключовим елементом цього процесу. У серпні 2025 року урядом України було підтримано проєкт нового Митного кодексу України (МКУ), який передбачає докорінне оновлення підходів до визначення складу митних правопорушень, процедур адміністративного провадження та принципів притягнення до відповідальності. У центрі нової моделі лежить ідея уніфікації з правом ЄС не лише в частині митних процедур, але й у застосуванні санкцій. Кодекс ґрунтується на принципі збалансованості між репресивним і превентивним підходом: відповідальність розглядається не тільки як каральний інструмент, але й як засіб формування правомірної поведінки. Особливу роль відіграє система авторизованих економічних операторів (АЕО), що передбачає своєрідну «позитивну відповідальність» – дотримання законодавства дає

бізнесу додаткові преференції, зокрема спрощення процедур і підвищений рівень довіри з боку митних органів.

Зміст і структура нового Митного кодексу України побудовані з урахуванням положень Митного кодексу Європейського Союзу (Union Customs Code). Розділи I–IX охоплюють базові положення – принципи митної справи, понятійний апарат, митні режими та функції митних органів. Такий підхід забезпечує уніфікацію на рівні базових дефініцій і процедур. Розділи X–XV поєднують норми європейських регламентів і національні положення, зокрема в частині адміністративної відповідальності за порушення митних правил. Ці статті впроваджують принципи пропорційності, транспарентності й справедливості санкцій, які є основоположними в праві ЄС. Завершальні розділи XVI–XVII містять перехідні норми, що гарантують поступовість упровадження нової системи до моменту повноцінної інтеграції України до митного простору Європейського Союзу.

Структура та діяльність митних органів у новому Митному кодексі України демонструють перехід від адміністративно-ієрархічної моделі до функціонально-гнучкої системи управління, орієнтованої на стандарти ЄС. У чинному Кодексі (статті 543–550) закріплені загальні засади митної справи, статус митниць і митних постів, а також функції центрального органу виконавчої влади, який реалізує митну політику. Ця структура має класичний характер і переважно спрямована на вертикальне адміністрування. Натомість у проєкті нового МКУ (статті 783–788) передбачено модернізовану модель управління: державна митна політика визначається як складова фінансової політики держави, а центральний орган виконавчої влади отримує чітко визначені функції з управління ризиками, цифровізації процедур, забезпечення прозорості та відкритості діяльності. Вперше вводиться інститут спеціалізованих митних органів, відповідальних за аналітичну, сервісну та технічну підтримку процесів, а також створюється підрозділ для запобігання, виявлення та розслідування кримінальних правопорушень у митній сфері. Це свідчить про інтеграцію функцій безпеки до системи митного адміністрування

та наближає Україну до європейської моделі інтегрованого контролю. (Рис. 1. Структура та діяльність митних органів у чинному та новому МКУ)

Окрему увагу в проєкті приділено оновленню організаційної структури митних органів. Якщо чинний Митний кодекс передбачає адміністративно-ієрархічну модель управління, то новий підхід орієнтований на європейські принципи прозорості, ефективності та підзвітності. У статтях 783–788 визначено державну митну політику як складову фінансової політики України, окреслено функції центрального органу виконавчої влади з управління ризиками та цифровізації процесів. Вперше вводиться норма про спеціалізований підрозділ із запобігання та розслідування кримінальних правопорушень у митній сфері – це свідчить про інтеграцію елементів безпеки до митного контролю відповідно до практики ЄС. Таким чином, митниця перестає бути суто контролюючим органом і набуває аналітично-сервісного характеру, що сприяє розвитку добросовісної торгівлі.

На рис. 1 наведено порівняння структури та діяльності митних органів за чинним Митним кодексом України та проєктом нового МКУ, що наочно демонструє перехід від традиційної адміністративно-ієрархічної моделі до сучасної системи, орієнтованої на прозорість, ефективність і інтеграцію стандартів ЄС.

У проєкті особливу увагу приділено модернізації організаційної структури митних органів. На відміну від чинного Митного кодексу, де домінує адміністративно-ієрархічна модель управління, новий підхід спирається на європейські принципи прозорості, ефективності та підзвітності. У статтях 783–788 визначено державну митну політику як складову фінансової політики України, окреслено функції центрального органу виконавчої влади з управління ризиками та цифровізації процесів. Вперше вводиться норма про спеціалізований підрозділ із запобігання та розслідування кримінальних правопорушень у митній сфері – це свідчить про інтеграцію елементів безпеки до митного контролю відповідно до практики ЄС.

Рис. 1. Порівняння структури та діяльності митних органів за чинним Митним кодексом України та проєктом нового МКУ

Таким чином, митниця перестає бути суто контролюючим органом і набуває аналітично-сервісного характеру, що сприяє розвитку добросовісної торгівлі.

Розділ XIV нового МКУ є ключовим у частині адміністративної відповідальності. Він систематизує всі види митних правопорушень, встановлює принципи їх диференціації та регламентує повний цикл провадження – від профілактики до виконання постанов. Глава 1 передбачає заходи запобігання контрабанді відповідно до концепції «risk management», а глава 2 уточнює склади правопорушень і визначає пропорційні санкції, що узгоджуються з практикою Суду ЄС. Процесуальні гарантії учасників провадження, передбачені в главах 3–5, відображають європейський стандарт справедливого адміністративного процесу, забезпечуючи право на оскарження, презумпцію невинуватості та рівність сторін.

Значною новелою є закріплення автономії адміністративної відповідальності – тобто, усі види митних правопорушень і санкцій визначаються виключно цим Кодексом. При цьому диференціація суб’єктів

дозволяє адресно притягати до відповідальності тих осіб, які реально контролювали зовнішньоекономічну операцію – фізичних осіб або посадових осіб підприємства. Така модель відповідає підходу, що діє в державах-членах ЄС, де санкції накладаються не на юридичну особу як таку, а на відповідального керівника або виконавця рішення.

Проєкт МКУ також упроваджує більш гнучкий і справедливий підхід до звільнення від відповідальності. Зокрема, у випадках форс-мажорних обставин, аварій або дій третіх осіб, притягнення до відповідальності не допускається. Важливою є норма про «несуттєві помилки в декларації», які не призвели до шкоди чи ухилення від сплати митних платежів. Такий підхід дозволяє зменшити кількість формальних справ і зосередити ресурси митних органів на суттєвих порушеннях, що відповідає ризик-орієнтованій моделі контролю, яка діє в ЄС.

Окремо варто наголосити на закріпленні відповідальності посадових осіб митних органів за неправомірні рішення або дії. Передбачено кримінальну, адміністративну й дисциплінарну відповідальність, а також механізм регресу, який забезпечує компенсацію збитків державі у випадку умислу чи грубої недбалості службовця. Рішення про розмір регресу приймає суд з урахуванням принципу пропорційності, що узгоджується з підходами європейської адміністративної юстиції. Це підсилює персональну відповідальність державних службовців і водночас гарантує захист від надмірного покарання.

Суттєві зміни стосуються й системи санкцій. Проєкт повертає інститут офіційного попередження як інструмент виховного впливу, а також передбачає застосування пропорційних штрафів, зокрема у відсотках від суми несплачених митних платежів. Така модель замінює фіксовані санкції більш справедливими, що враховують конкретні обставини правопорушення. Конфіскація зберігається, але її застосування чітко регламентується: вона може бути основним або додатковим видом стягнення, проте не може призначатися ізольовано, без основного покарання, якщо це прямо не передбачено нормою.

Таким чином, гармонізація адміністративної відповідальності за митні правопорушення є не лише технічним оновленням законодавства, а глибокою трансформацією митної політики України. Новий Митний кодекс формує підґрунтя для переходу від каральної до превентивно-правової моделі, у центрі якої – принципи пропорційності, правової визначеності, рівності сторін і справедливості. Митні органи поступово набувають ролі не лише контролюючих, а й партнерських структур, орієнтованих на запобігання порушенням і підтримку доброчесного бізнесу. Реалізація положень нового Митного кодексу стане важливим кроком до інтеграції України в митний простір Європейського Союзу, зміцнення довіри між державою та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності й утвердження принципу верховенства права у сфері митних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.
2. Проєкт Митного кодексу України (редакція, схвалена Кабінетом Міністрів України, серпень 2025 р.). URL: https://mof.gov.ua.
3. Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council of 9 October 2013 laying down the Union Customs Code. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32013R0952.
4. Commission Delegated Regulation (EU) 2015/2446 of 28 July 2015 supplementing Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards detailed rules concerning certain provisions of the Union Customs Code. URL: https://eur-lex.europa.eu.
5. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.11.2021 № 2073-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20.
6. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і

їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011.

7. Пояснювальна записка до проєкту Митного кодексу України (2025). Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua.

РОЛЬ КОНСАЛТИНГУ У СТАВЛЕННІ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ДО НОВОЇ МОДЕЛІ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Євтушенко Н.О.

доктор економічних наук, професор

Київський національний економічний університет ім. В.Гетьмана

Економіка України протягом останніх років, попри обмеження сировино-орієнтованої моделі розвитку, продемонструвала здатність до відносної стійкості та гнучкого пристосування до серйозних форс-мажорних викликів, починаючи ще з 2014 року. Так, у 2016–2019 роках реальний ВВП країни зріс на 12%, тоді як у 2014–2015 роках він знизився на 15,8%. У 2021–2022 роках Україна, як і більшість держав світу, долала наслідки пандемії COVID-19. Однак, ще не відновившись після кризи, держава зазнала додаткового удару у вигляді збройної агресії з боку росії. В умовах воєнного стану та високої турбулентності зовнішнього середовища економіка втратила значну частину потенціалу з виробництва валового внутрішнього продукту й енергетичних ресурсів, а також зазнала глибоких структурних трансформацій, насамперед у сфері діяльності суб’єктів господарювання [1].

Попри це, навіть у таких надзвичайно складних умовах процеси євроінтеграції тривають. Зокрема, адаптація національного законодавства до норм Європейского союзу спричинила появу нових правових положень. Вагомим досягненням України стало просування в одному з ключових

напрямків інтеграції – сфері «Митного союзу». Це закономірно, адже Європейський Союз належить до головного торговельного партнера держави.

За даними Державної митної служби, навіть у період 2022–2024 років, попри військові виклики, зовнішньоекономічна торгівля України не припинилася.

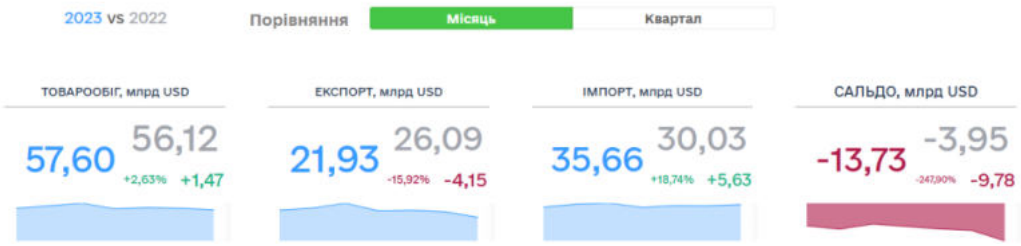

Рис.1. Динаміка товарної структури зовнішньої торгівлі України за період 2022-2023 рр, млрд. дол. США [2]

У 2024 році зовнішньоторговельний оборот України продемонстрував зростання на 13 % і досяг 112,3 млрд дол. США. Це стало переломним моментом порівняно з попередніми двома роками, коли динаміка була негативною: у 2023 році – падіння на 4 %, а у 2022 році – на 27 %. Понад половину зовнішньої торгівлі (54%) у 2024 році припадало на країни Європейського Союзу. Серед основних напрямків експорту українських підприємств виділяються Польща (4,7 млрд дол. США), Іспанія (2,9 млрд дол. США) та Німеччина (2,8 млрд дол. США) [2].

Непохитна орієнтація України на євроінтеграцію у митній сфері зумовлює необхідність масштабного оновлення законодавчої бази. Ключовою метою цього процесу є ухвалення нового Митного кодексу, який буде максимально гармонізований із правом ЄС.

В якості перехідного етапу на шляху до підтримання Кабміном проекту нового Митного кодексу України (26.08.2025 р), Верховною Радою було прийнято Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» №3926-IX, який набрав чинності 22 серпня 2024 року.

Даним Законом передбачені численні нововведення до Митного кодексу України. Так, серед нового виокремлюють створення інституту «митного представництва», розширене застосування митних режимів, уточнення порядку проведення митних перевірок. Також внесено суттєві зміни в: діяльність авторизованих економічних операторів (АЕО), митних брокерів, функціонування митних складів, правила тимчасового зберігання товарів під митним контролем.

Разом із тим, чинний Митний кодекс України і після змін залишається не до кінця однозначним у деяких положеннях. Зокрема, чимало дискусій викликає норма щодо розмежування прав, обов'язків та відповідальності митного брокера та його клієнта. На практиці це призводить до труднощів (як для митного брокера, так і для суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності) особливо під час документальних перевірок щодо правильності декларування товарів, визначення адміністративної відповідальності за порушення чи сплати митних платежів.

Подолати цю невизначеність покликане запровадження інституту «митного представництва», який відтворює європейську модель. У перспективі планується деталізація різних форм представництва з чітким визначенням прав та обов'язків як для суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності, так і для митного представника.

В умовах таких маштабних трансформацій особливої актуальності набуває консалтинг як узгоджений процес створення професійними консультантами інтелектуальних продуктів з подальшим їх впровадженням у діяльність підприємств-замовників з метою забезпечення ефективності та підвищення рівня розвитку [3].

Для вирішення запитів клієнтів з питань митного регулювання та міжнародної торгівлі, у склад послуг консалтингових компаній додалась послуга – митний аудит. Основна мета митного аудиту полягає у виявленні проблемних аспектів діяльності підприємства в сфері митного регулювання та міжнародної торгівлі, а також у розробці та впровадженні практичних рішень

для їх подолання. Зокрема, аудит передбачає: визначення та мінімізацію ключових ризиків; оптимізацію витрат і скорочення часу на митні процедури; модернізацію логістичних ланцюгів постачання; перевірку відповідності діяльності вимогам чинного митного законодавства; оперативну адаптацію до нормативних змін, у тому числі пов'язаних із коригуванням Митного тарифу України.

Таким чином, консалтинг доцільно визначати потужним посередником між підприємствами та державою. Затребуваним інструментом консалтингових компаній в умовах сьогодення є митний аудит, який передбачає не тільки перевірку правильності та достовірності митних декларацій підприємства та процедур після завершення ним митного оформлення, а й ще сприяє гармонізації митної системи України з європейськими стандартами та є стратегією цифровізації митниці (е-Митниця).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Євтушенко Н.О. Планування як ефективний інструмент управління підприємством в умовах невизначеності та ризику. *Науково-економічний журнал «Інтелект XXI»*. 2023. (1). С. 53-59.
2. Державна митна служба України URL: https://bi.customs.gov.ua/uk/trade/
3. Євтушенко Н. О. Механізм консалтингової взаємодії підприємств на ринку телекомунікаційних послуг України: монографія. Київ : ТОВ «СІК ГРУП УКРАЇНА». 2017. 535 с.

АДАПТАЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ МИТНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ ВХОДЖЕННЯ УКРАЇНИ ДО ЄДИНОГО МИТНОГО ПРОСТОРУ ЄС

Івашова Л.М.

доктор наук з державного управління, професор,

Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро

В умовах отримання Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, питання повноцінної інтеграції в ключові економічні простори ЄС набуває першочергового значення. Одним із таких просторів є Єдиний митний простір, приєднання до якого є невід'ємною умовою для завершення євроінтеграційних процесів. Цей процес вимагає не просто часткових змін, а повномасштабної адаптації вітчизняної системи митного управління до моделі, що функціонує в ЄС. Метою даних тез є аналіз ключових елементів європейської моделі та визначення пріоритетних напрямів, викликів та переваг її імплементації в Україні, адже входження нашої країни до митного простору ЄС вимагає суттєвих правових та інституційних змін системи управління митною справою, що почалися зі законодавчого внесення змін [1] до Митного кодексу України [2].

Європейська модель митного управління є унікальним прикладом наднаціональної інтеграції, що базується на трьох фундаментальних стовпах (опорах), які забезпечують досягнення подвійної мети: максимальне сприяння легальній торгівлі всередині Європейського Союзу та надійний, уніфікований контроль на його зовнішніх кордонах і Україна має органічно вписатися у цю модель.

Першим і визначальним стовпом є гармонізоване митне законодавство. Його основою слугує Митний кодекс Союзу (Union Customs Code - UCC) [3], який встановлює єдині та обов'язкові для всіх 27 країн-членів правила та процедури. Це усуває будь-які правові розбіжності між національними

митницями, забезпечує передбачуваність для бізнесу та гарантує, що всі економічні оператори стикаються з абсолютно однаковими вимогами, незалежно від того, в якому пункті митного пропуску, порту чи аеропорту ЄС вони розмитнюють товар. Другий стовп – це повністю цифрове середовище та інтероперабельність. Усі без винятку митні процедури – від транзиту та декларування до контролю ризиків та митного контролю – здійснюються в електронному, переважно безпаперовому, форматі. Це забезпечується через мережу спільних для всього ЄС IT-систем, як-от Нова комп'ютеризована транзитна система (NCTS) [4] чи Система контролю імпорту (ICS2), які об'єднують національні митниці в єдиний інформаційний простір. Третім, філософським, стовпом є ризик-орієнтований підхід та партнерство з бізнесом. Замість тотального фізичного контролю, який паралізував би торгівлю, митниці ЄС застосовують складні системи управління ризиками, що дозволяють виявляти потенційно небезпечні чи нелегальні вантажі. Ключовим елементом цього підходу є інститут Авторизованого економічного оператора (AEO). Цей статус надається надійним, перевіреним та фінансово стабільним компаніям, які отримують значні спрощення при митному оформленні [5]. Це дозволяє митницям концентрувати свою увагу та ресурси на операціях з високим рівнем ризику, водночас прискорюючи рух товарів для легального бізнесу.

Узагальнення стану інтеграції України до інтероперабельного митного простору з NCTS, AEO та ICS2 представимо у вигляді порівняльної таблиці 1.

Таблиця 1

Сучасний стан та перспективні кроки з інтеграції України до інтероперабельного митного простору ЄС

Ініціатива	Шлях, який пройдено	Що маємо на сьогодні (станом на жовтень 2025 р.)	Наступний крок
NCTS *(«Митний безвіз»)*	**до 2021 року –** підготовка та адаптація Митного кодексу України до норм ЄС **2021-2022 –** тестування **н**аціональної системи NCTS на відповідність технічним	**Повноцінна робота -** бізнес активно використовує єдину транзитну декларацію (T1) для руху товарів між 36 країнами	**Максимізація використання переваг NCTS –** подальше залучення бізнесу та

	вимогам ЄС **кінець 2021 –** середина 2022 - оцінка готовності та успішне проходження оціночної місії DG TAXUD Єврокомісії. **1 жовтня 2022 року** – офіційне приєднання, Україна стала 36-ю учасницею Конвенції про процедуру спільного транзиту	**Технічне лідерство –** Україна перейшла на найновішу версію системи NCTS Phase 5 **Результат –** прискорення та здешевлення логістики для експортерів та перевізників	повна інтеграція системи у всі митні процеси.
АЕО *(Авторизо-ваний економіч-ний оператор)*	**2020 рік** - імплементація норм ЄС щодо АЕО в Митний кодекс України **з 2020 року** запрацювала Програма АЕО в Україні **у березні 2021 року** видано перший сертифікат АЕО **2022 – до тепер** поступове проведення оцінок та надання статусуАЕО надійним підприємствам	**Кількість –** статус АЕО отримали близько 100 українських підприємств **Переваги в Україні –** компанії вже користуються значними спрощеннями (пріоритетне оформлення, зниження рівня ризику **Статус –** Програма є дієвою та затребуваною серед прозорого бізнесу	**Взаємне визнання з ЄС –** досягнення угоди, щоб українські АЕО отримували спрощення на митницях ЄС, і навпаки.
ICS2 *(Система контролю імпорту 2)*	**Вимога ЄС –** Україна не "приєднується", а зобов'язана виконувати правила як країна, що межує з ЄС **Адаптація бізнесу –** українські експортери та перевізники адаптують свої бізнес-процеси та ІТ-системи для подання попередніх ENS-декларацій для ведення бізнесу з ЄС	**Обов'язкова умова –** подання даних в ICS2 є необхідним для ввезення будь-яких товарів на митну територію ЄС **Повна імплементація – з 1 квітня 2025 року** стартував фінальний етап для автомобі-льного та залізничного транспорту	**Повна відповідність –** забезпечення того, щоб 100% експортерів та перевізників до ЄС коректно подавали дані в ICS2

Процес адаптації системи митного управління відбувається в умовах безпрецедентних викликів, що мають різну природу, а саме:

- *наслідки повномасштабної війни*, адже руйнування прикордонної інфраструктури, зміна логістичних маршрутів та міграція бізнесу створюють додаткове навантаження на митну систему;
- *системна корупція,* оскільки високий рівень корупції на митницях залишається головною перешкодою, яка підриває довіру як з боку українського бізнесу, так і з боку європейських партнерів;

• *нестача ресурсів,* бо впровадження європейських ІТ-систем, навчання тисяч митників та модернізація пунктів пропуску вимагають значних фінансових та кадрових ресурсів, які в умовах війни є обмеженими.

Наявність цих недоліків потребує конкретних кроків у напрямі **і**нтеграції України до Єдиного митного простору ЄС і вимагає комплексних змін у трьох основних сферах: нормативно-правовій, інституційній та технологічній. Водночас цей процес відбувається в умовах безпрецедентних викликів, пов'язаних з повномасштабною війною. Основні напрями адаптації та перешкоди на цьому шляху узагальнено в таблиці 2.

Таблиця 2.

Виклики і загрози інтеграції України до митного простору ЄС та напрями їх подолання

Складова адаптації	Ключові виклики і загрози	Напрями адаптації до вимог ЄС
Нормативно-правова	***Війна.*** Необхідність збереження тимчасових митних пільг для критичного імпорту, що може супе-речити стандартним правилам ЄС ***Гібридизація влади.*** Протидія з боку груп впливу, зацікавлених у збереженні існуючих «сірих» схем	*Мета* – повна сумісність українського та європейського митного законодавства *Дії* – імплементація всіх положень Митного кодексу ЄС; адаптація ставок мита до Спільного митного тарифу ЄС; гармонізація правил визначення країни походження та митної вартості
Інституційна	***Корупція.*** Системна корупція в митних органах як головна перешкода, що руйнує довіру з боку бізнесу та партнерів з ЄС ***Кадровий голод.*** Брак кваліфікованих та доброчесних кадрів, посилений мобілізацією та міграцією	*Мета* – трансформація Державної митної служби (ДМСУ) у сучасну європейську інституцію *Дії* – зміна філософії роботи ДМСУ з фіскально-каральної на сервісно-фасилітаційну; посилення аналітичних підрозділів та системи управління ризиками; розбудова інституту АЕО; підвищення кваліфікації та доброчесності персоналу
Технологічна	***Ресурси.*** Висока вартість розробки, впровадження та підтримки ІТ-рішень, що є викликом для бюджету воюючої країни ***Митна інфраструктура.*** Руйнування фізичної інфраструктури (пункти пропуску, дата-центри) внаслідок бойових дій	*Мета* – повна інтеграція ІТ-систем ДМСУ в загальноєвропейську митну мережу *Дії* – приєднання до всіх обов'язкових митних систем ЄС (окрім вже освоєної NCTS); модернізація національних систем (напр., "Е-Черга"); забезпечення кібербезпеки та безперебійності роботи систем

Нормативно-правова адаптація передбачає подальшу гармонізацію Митного кодексу України та підзаконних актів з положеннями UCC. Це стосується правил визначення митної вартості, класифікації товарів, процедур митного оформлення та контролю.

Інституційна трансформація, перш за все, вимагає реформування самої Державної митної служби України, що передбачає не лише боротьбу з корупцією, а й зміну філософії її роботи: перехід від фіскально-контролюючої функції до сервісно-фасилітаційної, де митниця є партнером для легального бізнесу. Це включає розвиток інституту AEO, впровадження митного постаудиту та підвищення кваліфікації персоналу.

Технологічна інтеграція має забезпечити повну сумісність українських IT-систем з європейськими. Успішне приєднання України до Нової комп'ютеризованої транзитної системи (NCTS) з 2022 року є важливим кроком, однак попереду стоїть завдання інтеграції до десятків інших систем, що вимагає значних інвестицій.

Процес інтеграції України до вимагає комплексних змін у нормативно-правовій, інституційній та технологічній сферах. Входження України до Єдиного митного простору ЄС є стратегічним завданням, виконання якого усуне митні бар'єри для українських експортерів, сприятиме залученню інвестицій та посилить економічну безпеку держави. Проте цей процес вимагає не імітації, а глибоких та системних перетворень. Успіх залежить від політичної волі довести до кінця судову та антикорупційну реформи, забезпечити інституційну спроможність митної служби та здійснити необхідні технологічні інвестиції. Таким чином, адаптація митного управління – це не просто технічне завдання, а фундаментальна реформа, що є запорукою повноцінної економічної інтеграції України в європейський простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22

серпня 2024 року № 3926-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text

2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n443

3. Митний кодекс Союзу: Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text

4. Конвенція про процедуру спільного транзиту: набрання чинності для України міжнародного договору від 01.10.2022 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text

5. Уряд оновив систему надання митних авторизацій. URL: https://7eminar.ua/news/6856-uryad-onoviv-sistemu-nadannya-mitnix-avtorizacii

Erasmus+
Jean Monnet Modules

КЛЮЧОВІ ВИКЛИКИ ГАРМОНІЗАЦІЇ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ACQUIS ЄС

Кириєвський О. Б.

викладач,

Український Католицький Університет,

аспірант Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Україна має низку зобов’язань щодо гармонізації з законодавством ЄС («acquis»[1]) як сторона Угоди про асоціацію з ЄС (далі – «УВТ», «Угода») та країна-кандидат на вступ.

[1] «Acquis» є сукупністю загальних прав та обов'язків, що складають основу законодавства ЄС і включені до правових систем держав-членів ЄС. Країни-кандидати повинні включити acquis до свого національного законодавства до дати їхнього вступу в ЄС [10]

Угода зобов’язує наблизити наше законодавство в ключових сферах (зокрема, у митній) до стандартів ЄС [5] (т. зв. «acquis Угоди»).

Окрім «acquis Угоди», Україна повинна імплементувати «acquis вступу», що охоплює всі зобов'язання потенційного членства [3, с. 4-5]. «Переговорна рамка» (“Negotiating Framework”) 2024 року визначає його як невичерпний перелік, що включає установчі договори, акти інституцій ЄС, судову практику, необов'язкові акти та міжнародні угоди [6]. За своїм визначенням «acquis вступу» також охоплює «acquis Угоди» [11, с. 8-9].

Хоч за визначенням «acquis вступу» має бути гнучким та динамічним, його практичне визначення часто зводиться до вузьких і дуже конкретних рекомендацій [11, с. 10]. Так, Єврокомісія у Звіті щодо розширення за 2024 рік згадує про необхідність прийняття нового Митного кодексу, що буде відповідати (“align with”) Митному кодексу ЄС. Це один із прикладів дуже конкретного і вузького формулювання, що не зовсім відповідає гнучкій природі “acquis вступу” [8].

Водночас, «acquis вступу» є також ширшим за обсягом, аніж розділ «Митний союз» переговорів про вступ, і в деяких моментах передбачає вимоги, які ґрунтуються не на чинних регламентах ЄС, а радше на політичних чи економічних міркуваннях [11, с. 15].

Таке розширення обсягу «acquis вступу», а також згадана суперечність між динамічністю та надзвичайно конкретними рекомендаціями на практиці створюють низку викликів для України у процесі гармонізації митного законодавства з вимогами ЄС [11, с. 11, 14].

Наразі ЄС реалізує найбільш амбітну реформу Митного союзу з моменту його створення [7]. В березні 2024 року Європейський парламент під час першого читання ухвалив свою позицію щодо Реформи, серед пропозицій – створення Митного органу ЄС (EU Customs Authority) і Центру митних даних (EU Customs Data Hub), впровадження режиму Trust & Check traders замість статусу Авторизованого економічного оператора, гармонізація санкцій за митні правопорушення та впровадження E-commerce [9].

Хоч Рада ЄС не підтримала запровадження уніфікованого мінімального рівня санкцій за митні правопорушення, а також поступове скасування статусу Авторизованого економічного оператора (AEO), проте у червні 2025 року погодила частковий мандат на переговори щодо реформи та висловила підтримку у розробці та створенні Митного органу ЄС (EU Customs Authority) і Центру митних даних (EU Customs Data Hub) [7]. Початок впровадження реформи з окремих питань заплановано уже в 2026 році [13].

Паралельно з реформою в ЄС, у серпні 2025 року Кабінет Міністрів України підтримав проєкт нового Митного кодексу для гармонізації з «acquis вступу» й направив його на оцінку Європейській комісії та для консультацій з бізнесом [1]. Проєкт кодексу включає в себе норми, що відповідають чинному Митному кодексу ЄС, а також Імплементаційному та Делегованому актах до Митного кодексу ЄС. І хоч, станом на зараз, наявні певні дискусійні положення (до прикладу – на основі ЗУ «Про митний тариф», а не на основі Common Customs Tariff, як у ЄС тощо), прийняття оновленого кодексу на цьому етапі виглядає невідворотним, враховуючи плани Уряду щодо його прийняття у 2026 році [2].

З практичної точки зору, це може викликати занепокоєння, оскільки законодавчі зміни відбуватимуться уже «двічі впродовж короткого проміжку» [11, с. 27]. Зокрема, мова про Закон №3926-IX, прийнятий 28 серпня 2024 року на виконання вимог «acquis Угоди», що вже суттєво видозмінив митне законодавство [4].

На момент вступу Україна повинна буде прийняти і повністю відповідати «усьому обсягу права ЄС або acquis ЄС, чинному на час вступу» [3]. Відповідно, такі зміни можуть стати ще більш проблематичними, якщо за оновленим кодексом у 2026-2027 рр. слідуватиме третє суттєве «перезавантаження» законодавства – для впровадження Митної реформи в ЄС. Особливо це відобразиться у контексті ІТ-інфраструктури та процедур [11, с. 15].

Водночас, враховуючи наявний рівень імплементації європейського митного законодавства в українське (близько 90% вимог, передбачених «acquis Угоди»), подальше наближення та впровадження «acquis вступу» у митній сфері не обов'язково вимагає «копіювання» Митного кодексу ЄС та відповідних імплементаційних і делегованих актів у формі нового кодексу [11, с. 15]. До прикладу, Польща вносила зміни до свого митного законодавства у процесі вступу без прийняття нового Митного кодексу [11, с. 15]. Це лише підкреслює, що технічна адаптація нового Митного кодексу не є суворо необхідною на момент приєднання – ключовим є змістовне, гнучке та динамічне впровадження «acquis вступу» [11, с. 16].

Отже, поточний процес гармонізації з «acquis вступу» характеризується надмірною конкретністю рекомендацій, що суперечить динамічному й гнучкому характеру цього поняття. На практиці це створює ризик множинних законодавчих «перезавантажень», особливо у контексті триваючої Митної реформи у ЄС.

Erasmus+
Jean Monnet Modules

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Державна Митна Служба. Уряд підтримав проєкт нового Митного кодексу України, який направляється на оцінку Єврокомісією та для консультацій з бізнесом. 2025. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/uriad-pidtrimav-proiekt-novogo-mitnogo-kodeksu-ukrayini-iakii-napravliaietsia-na-otsinku-ievrokomisiieiu-ta-dlia-konsultatsii-z-biznesom-2381 (дата звернення: 01.10.2025).

2. Міністерство фінансів України. Мінфін: Україна прагне отримати новий Митний кодекс на основі Митного кодексу ЄС у 2026 році. 2025. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-ukraina-prahne-otrymaty-novyi-mytnyi-kodeks-na-osnovi-mytnoho-kodeksu-ies-u-2026-rotsi (дата звернення: 02.10.2025).

3. Петров Р. "Acquis вступу" як складова феномену права Європейського Союзу: *Європейське право*. 2012. № 1. С. 54–66.

4. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу : Закон України від 22.08.2024 № 3926-IX : станом на 4 лип. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text (дата звернення: 02.10.2025).

5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 : станом на 30 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 02.10.2025).

6. Conference on Accession to The European Union. General EU position. Ministerial meeting opening the Integovernmental Conference on the Accession of Ukraine to the European Union. Luxembourg, 2024. 30 с. URL: https://www.consilium.europa.eu/media/hzmfw1ji/public-ad00009en24.pdf.

7. Establishing an EU customs data hub and an EU customs authority | Legislative Train Schedule. European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-new-plan-for-europe-s-sustainable-prosperity-and-competitiveness/file-revision-of-the-union-customs-legislation (дата звернення: 01.10.2025).

8. European Commission. Ukraine 2024 Report: Accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of Regions 2024 Communication on EU enlargement policy. Брюссель, 2024. 96 с. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52024SC0699.

9. European Parliament. Parliament adopts its position on major reform of EU Customs Code. URL: https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20240308IPR19023/parliament-adopts-its-position-on-major-reform-of-eu-customs-code (дата звернення: 01.10.2025).

10. Glossary of summaries - EUR-Lex. *EUR-Lex – Access to European Union law*. URL: https://eur-lex.europa.eu/summary/glossary.html (дата звернення: 01.10.2025).

11. Kyryievskyi O. Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine. Lex Portus. 2025. T. 11, № 3. DOI: https://doi.org/10.62821/lp11301 (дата звернення: 01.10.2025).

12. Kyryievskyi O. Customs Penalties in the EU and Ukraine: Harmonizing the Unharmonized. *Global Trade and Customs Journal*. 2025. T. 20, Issue 1. C. 68–75. URL: https://doi.org/10.54648/gtcj2025007 (дата звернення: 01.10.2025).

13. Šefčovič M. Remarks by Commissioner Šefčovič at the press conference on the Communication on E-Commerce. Брюссель, 2025. 2 с. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/speech_25_420/SPEECH_25_420_EN.pdf (дата звернення: 01.10.2025).

Erasmus+
Jean Monnet Modules

ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ СПЕЦІАЛЬНИХ МИТНИХ ПРОЦЕДУР ЯК ОДИН ІЗ ЕЛЕМЕНТІВ МИТНОЇ РЕФОРМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ковальова М.В.

кандидат юридичних наук, доцент,

Державний податковий університет

Шевченко А.О.

головний державний інспектор,

Державна митна служба України

Успішна реалізація будь-якого напрямку діяльності держави передусім ґрунтується на ефективності створення та функціонування належного

правового підґрунтя. Не є виключенням й державна митна справа України, невпинна трансформація якої відбувається протягом доволі великого проміжку часу ставлячи за мету формування єдиної дієвої моделі належного функціонування. В процесі реалізації євроінтеграційного курсу Україна активно імплементує в національне митне законодавство європейські підходи щодо модернізації та оновлення державної митної справи. Відтак, з метою гармонізації державної митної справи в Україні відповідно до стандартів Європейського Союзу невід'ємною складовою – є запровадження правового інституту авторизацій для поміщення товарів у митні режими. Відповідно до пункту 25 частини першої статті 4 Митного кодексу України (далі – Кодекс), митний режим – це комплекс взаємопов'язаних правових норм, що відповідно до заявленої мети переміщення товарів через митний кордон України визначають митну процедуру щодо цих товарів, їх правовий статус, умови оподаткування і обумовлюють їх використання після митного оформлення [1].

З підписанням Закону України № 141-IX від 02 жовтня 2019 року «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів», концепція «авторизації» отримує новий зміст та практичне значення в контексті удосконалення національного механізму митно-правового регулювання [2]. Особливість даного нормативно-правового акту полягає у тому, що він запроваджує в українське митне законодавство механізм правового інституту «авторизованого економічного оператора» за аналогією системи авторизацій, що функціонує в митній системі країн Європейського Союзу з перспективою майбутньої адаптації та подальшого взаємного визнання. Основною метою даної ініціативи було сприяння щодо надання суттєвих спрощень здійснення митних формальностей для підприємств-резидентів з високим ступенем довіри в «очах» митниці, що дозволило українській бізнес-спільноті брати активну участь у формуванні безпечних ланцюгів постачання товарів та ведення зовнішньоекономічної діяльності, як позитивний наслідок підвищення конкурентоспроможності на світовому ринкові.

На виконання вимог, затверджених в рамках Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 року, концепція «авторизації» в національному митному законодавстві поступово трансформується у відокремлений самостійний напрям [3]. Відтак, 15 серпня 2022 року Верховною Радою України прийнято Закон України № 2510-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання Глави 5 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони», разом з цим запроваджується поняття «спеціальної процедури» та «процедури кінцевого використання», що в свою чергу закладає основу для застосування авторизації для поміщення товарів у відповідні митні режими та забезпечує гармонізацію національних процедур здійснення митного оформлення у відповідності до європейської практики [4].

Параграфом (16) статті 6 Митного кодексу Європейського Союзу (далі – Митний кодекс ЄС) визначено, що під «митною процедурою» розуміється будь-яка з таких процедур, під яку можна помістити товари згідно з Кодексом: випуск у вільний обіг, спеціальні процедури, експорт [5]. Згідно параграфів (a) – (d) статті 210 Митного кодексу ЄС, товари можуть бути поміщені під будь-яку з таких категорій спеціальних процедур: транзит, що включає зовнішній та внутрішній транзит, зберігання, що включає митне складування та вільні зони, спеціальне використання, що включає тимчасове ввезення і кінцеве використання, переробка, що включає внутрішню переробку та зовнішню переробки. Разом з цим, параграфом (a) частини першої статті 211 Митного кодексу ЄС визначено, що авторизація вимагається митними органами для: застосування процедури внутрішньої переробки або процедури зовнішньої переробки, процедури тимчасового ввезення чи процедури кінцевого використання.

Наступним знаковим етапом в процесі гармонізації українського митного законодавства до вимог та стандартів митного законодавства Європейського Союзу стало набуття чинності Законом України № 3926-IX від 19 квітня 2025 року «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» [6]. Ключовою особливістю даного нормативно-правового акту є те, що ним в національній митній системі України змінено підходи щодо застосування окремих митних режимів, удосконалено та розширено критерії надання авторизації для поміщення товарів в такі митні режими. Згідно положень підпунктів а) – (г) пункту 6 частини першої статті 19^2 Кодексу, митний орган приймає рішення щодо надання авторизації для поміщення товарів у митний режим: імпорту (у частині процедури кінцевого використання), тимчасового ввезення, переробки на митній території, переробки за межами митної території.

Положеннями статті 73^1 Кодексу визначено, що поміщення товарів у митний режим імпорту (у частині процедури кінцевого використання), тимчасового ввезення, переробки на митній території, переробки за межами митної території здійснюється за умови наявності у підприємства відповідної авторизації для поміщення товарів у митний режим. Зокрема, рішення щодо авторизації для поміщення товарів у митний режим приймаються митними органами на підставі заяви підприємства або на підставі митної декларації. Водночас, у відповідності до положень частини першої статті 163 Делегованого регламенту комісії (ЄС) від 28 липня 2015 року № 2015/2446 «На доповнення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 стосовно детальних правил щодо певних положень Митного кодексу Союзу» визначено, що митна декларація, за умови що вона доповнена додатковими елементами даних, встановленими в додатку А, вважається заявою на авторизацію у будь-якому з таких випадків: якщо товари буде поміщено під процедуру тимчасового ввезення, якщо тільки митні органи не вимагають подання заяви за встановленою формою у випадках, передбачених статтею 236(b), якщо товари

буде поміщено під процедуру кінцевого використання та заявник має намір повністю направити товари на передбачене кінцеве використання, якщо товари, відмінні від товарів, перелічених у додатку 71-02, буде поміщено під процедуру внутрішньої переробки, якщо товари, відмінні від товарів, перелічених у додатку 71-02, буде поміщено під процедуру зовнішньої переробки. Таким чином, в межах гармонізації національного митного законодавства України та митного законодавства Європейського Союзу, суб'єкти-резиденти, мають можливість отримати відповідну авторизацію для поміщення товарів у відповідний митний режим не лише на підставі заяви та анкети підприємства, що закріплено положеннями статті 19^4 Кодексу, але й на підставі митної декларації відповідно до вимог статті 73^1 Кодексу.

Підсумовуючи вищевикладене варто сказати, що впровадження механізму авторизацій як обов'язкової передумови для поміщення товарів у відповідні митні режими, позитивно відображає системну трансформацію митно-правового регулювання в Україні. Адаптація та гармонізація національного митного законодавства до правових та процедурних митних стандартів Європейського Союзу як невід'ємний елемент євроінтеграційного вектору на прикладі запровадження авторизації для поміщення товарів у митні режими, суттєво дозволяє підвищити рівень правової визначеності, забезпечити контрольованість зовнішньоекономічних операцій та слугує чинником підвищення загальної ефективності здійснення митного адміністрування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митний кодекс України: Закон України № 4495-VI від 13.03.2012 року. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення: 22.09.2025).

2. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів: Закон України № 141-

IX від 02.10.2019 року. *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-IX#Text (дата звернення: 22.09.2025).

3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 22.09.2025).

4. Про внесення змін до Митного кодексу України та інших законів України щодо деяких питань виконання глави 5 розділу IV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України № 2510-IX від 15.08.2022 року. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2510-20#Text (дата звернення: 22.09.2025).

5. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 09.10.2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text (дата звернення: 22.09.2025).

6. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України № 3926-IX від 22.08.2024 року. *Відомості Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text (дата звернення: 22.09.2025).

7. Commission Delegated Regulation (EU) 2015/2446 of 28 July 2015 supplementing Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards detailed rules concerning certain provisions of the Union Customs Code // Eur-Lex. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2015/2015/oj/eng (accessed: 22 September 2025).

ДЕРЖАВНА УПРАВЛІНСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В МИТНІЙ СФЕРІ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ УКРАЇНИ: ПИТАННЯ ПОБУДОВИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ ПОТЕНЦІАЛУ МИТНИХ ОРГАНІВ

Коросташова І.М.

кандидат юридичних наук, доцент,

Університет митної справи та фінансів (м.Дніпро)

Глобалізація міжнародної торгівлі стала серйозним викликом для публічної влади більшості країн світу, як в питаннях національної безпеки, так і в питаннях удосконалення державної управлінської діяльності в митній сфері. Додатковими викликами для України є процес інтеграції до Європейського Союзу в умовах війни, що розв`язана росією на європейському континенті. Євроінтеграційні процеси зобов'язують Україну удосконалювати державну управлінську діяльність у всіх сферах й зокрема у митній сфері, оскільки сучасна українська митниця є форпостом держави у сфері митної безпеки, що стоїть на сторожі національних інтересів, (економіки, екології, охорони здоров`я, захисту прав споживачів, захисту прав інтелектуальної власності тощо), а також має виконувати сервісні функції із обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, що здійснюють зовнішньоекономічні операції. До того ж митні кордони України після вступу до ЄС стануть зовнішніми митними кордонами ЄС, зокрема й з країною-агресором, на сторожі яких заходиться українська митниця.

Глобалізація міжнародної торгівлі та необхідність в її прискоренні і спрощенні митних процедур у міжнародному вимірі сформували запит на розробку міжнародних стандартів, зокрема, щодо функціонування митних адміністрацій. Цей запит реалізовується Міжнародною Радою Митного співробітництва, що є міжнародною міжурядовою організацією, яка діє в галузі митної справи (далі - Всесвітня митна організація (ВМО), членами якої є митні

адміністрації 184 країн світу. В одному з ключових документів, що стосується митних реформ та модернізації митниці, ВМО вказує на те, що: «Митниця є ключовим прикордонним органом, відповідальним за функції на кордоні від імені інших національних адміністрацій. Професійна та горда митна служба здатна задовольнити вимоги сучасного торгового середовища та є справжнім активом для держав, суспільств і ділових кіл. Компетентне управління та правозастосування також підвищує впевненість у якості та цілісності цих державних установ» [1].

Слід звернути увагу на те, що за міжнародними стандартами, що стосуються побудови сучасної митниці, яка відповідає всім вимогам до неї, що має назву «Customs Blueprints Pathways to modern customs», розробленим ВМО у 2007 році, в розділі «організація та управління» за мету: «Розвивати сучасну митну адміністрацію, яка відповідає міжнародним стандартам, задовольняє потреби своїх зацікавлених сторін шляхом ефективного бізнес-планування, управління, а також внутрішні та зовнішні комунікації» [2]. Крім того, у вищевказаному документі ВМО серед основних показників модернізації митниці передбачена розробка ділової стратегії (плану управління), що описує дії (актуальні для країн-кандидатів) національних митниць і сприяє їх вступу до ЄС. В цьому ж розділі ВМО визначено стратегічні цілі організації та управління митниці 21 століття, однією з яких є: «Розвиток організації, в якій управлінська ефективність визнається ключовим фактором досягнення ефективних ділових результатів, і в який зроблено значні інвестиції у розвитку вмінь і навичок керівників і персоналу всіх рівнів» [2]. Вказане свідчить, про те, що за міжнародними стандартами управління потенціалом митниць та розвитку їх інституційних спроможностей, важливе місце відведено саме кадровим питанням у всьому їх різноманітті. А отже, ключ до ефективної роботи митниці, в першу чергу, залежить від того наскільки компетентно здійснюється управління цією інституцією, що, в свою чергу, залежить від кадрового забезпечення митних органів, зокрема від керівників всіх ланок митної системи та персоналу.

У вступі до «Посібника із впровадження HR управління на основі компетенцій у середовищі митної адміністрації », що схвалено на 10-й сесії Комітету ВМО з розбудови потенціалу (2019р.), його автори зазначають: «Зараз, як ніколи, митні адміністрації мають ефективно управляти своїми ресурсами – це особливо стосується людських ресурсів. Зрештою, потрібне управління ресурсами визначення пріоритетності дій, що покращують особистість і колективні компетенції, які є стратегічними для організації з метою підвищення індивідуальної і організаційної ефективності до компетенції митного персоналу в цілому. HR-менеджери сприяють продуктивності та добробуту персоналу митниці. Зрештою, здається, що найефективнішими митними адміністраціями є ті, які знають, що треба цінувати свій персонал і інвестувати в його розвиток» [3, с.5].

Цей посібник складається з трьох розділів: Розділ I «Управління персоналом, забезпечення продуктивності організації», Розділ II «Покрокова дорожня карта розвитку інструментів управління персоналом на основі компетенцій» і Розділ III «Розвиток HR управління на основі компетенційого процесу. Також в посібнику описані процеси HR управління, а саме: процес дотації (планування персоналу, набір та інтеграція); навчання та розвиток компетентності процес; процес управління продуктивністю; процес ротації та кар'єрного зростання.

На виконання рекомендацій ВМО, зокрема й для країн-кандидатів до вступу в ЄС, Державною митною службою України за підтримки EU4PFM та Команди підтримки реформ при Держмитслужбі (RST SCS) було розроблено HR-стратегію, початок впровадження якої Держмитслужба України презентувала на своєму офіційному сайті у вересні 2020 року. В цьому повідомленні зазначено, що для реалізації стратегії «…розробляється детальний покроковий План дій відповідно до заявлених у цій Стратегії цілей та завдань у певних сферах HR-процесів Держмитслужби. За допомогою HR-стратегії передбачається забезпечення протягом 2021 –2024 років системного підходу до роботи в галузі управління персоналом Держмитслужби, виконання цілей та

завдань, зазначених у цій стратегії, запровадження якісних змін, які призводять до трансформації служб персоналу Держмитслужби в HR-служби із відповідним функціоналом, ресурсами, навичками, інструментами та кваліфікацією» [4]. Однак, текст цієї стратегії, так і не з'явився в загальному доступі.

Слід сказати, що будь-яка стратегія органу публічної влади, й зокрема HR-стратегія Держмитслужби України, має являти собою загальний, недеталізований план формування кадрового потенціалу митних органів та управління персоналом й охоплювати достатньо тривалий період та спосіб досягнення стратегічної мети в кадрових питаннях. Неможливість ознайомлення широкої громадськості з HR-стратегією органу публічної влади, призводить до порушення принципів гласності та прозорості, що передбачено у п.9 ч.1 ст. 8 Митного кодексу України [5] (далі- МКУ), в той час, коли формування кадрового потенціалу та управління персоналом, на рівні ВМО визнаний одним із стратегічних напрямів діяльності митних адміністрацій країн світу, оскільки відіграє визначальну роль в модернізації та розвитку митниці 21 століття. В цій ситуації процеси управління персоналом, критерії за якими відбувається добір кадрів, вимогам, яким мають відповідати кандидати на посади в цьому органі публічної влади , критерії оцінки, питання підвищення кваліфікації, ротації кадрів, перспективи кар'єрного зростання тощо, є незрозумілими, як для широкої громадськості, так і для «майбутнього людського капіталу», й не виключено, що також і для більшості посадових осіб, що нині працюють в цьому органі публічної влади.

В той же час, численні повідомлення, які сьогодні з'являються в засобах масової інформації, сигналізують про різноманітні проблеми, безпосередньо пов'язані з управлінням персоналом, що в сучасних реаліях мають негайно вирішуватися. Одним із кроків до вирішення таких проблем є прийняття Верховною Радою України 17 вересня 2024 року Закону України від 17.09.2024 р. № 3977-IX «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та

проведення атестації посадових осіб митних органів» [6]. Зокрема, нормами вищевказаного Закону: змінено процедуру проведення конкурсного відбору на посаду Голови Держмитслужби; врегульовано порядок добору та залучення до проведення відкритого конкурсу на посаду Голови Держмитслужби міжнародних експертів; встановлено процедуру роботи конкурсної комісії та алгоритм прийняття нею рішень; розширено повноваження Голови Держмитслужби щодо призначення своїх заступників без погодження з Міністром фінансів України, а також призначення на посади та/або звільнення з посад керівників середньої ланки; змінено порядок та особливості прийняття на службу до митних органів, проходження та припинення служби в митних органах; передбачено проведення одноразової атестації посадових осіб митних органів з метою встановлення відповідності займаній посаді; визначено розміри окладів посадових осіб Держмитслужби України та її територіальних органів, закріплюються складові заробітної плати таких осіб.

Такі рішення законодавця, свідчать про певні зміни у підходах до добору керівників Держмитслужби України вищої та середньої ланки, зменшення впливу Міністра фінансів та формування кадрового потенціалу та управління персоналом в митних органах, законодавчого формування стимулів у працівників митних органів та ін. Однак, законодавче врегулювання низки питань, що стосуються управління персоналом митних органів є лише першими кроками в напрямку їх реальної модернізації.

У липні 2025 року на офіційному сайті Держмитслужби України з`явилося повідомлення про початок впровадженні нової HR-стратегії Держмитслужби України на 2025-2030 роки [7]. Аналіз тексту вищевказаного повідомлення свідчить, що в новій HR-стратегії Держмитслужби України враховано європейські стандарти, що забезпечують сталий розвиток, а також відбулися певні зміни у ключових напрямах цієї стратегії, що свідчать про впровадження в ній європейської моделі розвитку системи. Так, до ключових акцентів нової HR-стратегії, Держмитслужбою України віднесено: розбудову інклюзивного та безбар’єрного робочого середовища; підвищення рівня

корпоративної культури; максимальну цифровізацію hr-процесів; розвиток професійних компетенцій митників та забезпечення безпечних умов роботи. Відбулося й оновлення підходів до проходження служби в митних органах, зокрема, до важливих складових вищевказаної стратегії також віднесено: активний пошук і утримання талановитих фахівців; гідна оплата праці; реальні можливості для кар'єрного зростання та професійного розвитку. Однак, основними новелами цієї стратегії є: а) офіційне визнання «людського капіталу» - головною цінністю митних органів й запровадження «людиноцентричної філософії управління людським капіталом» [7].

«На рівні митних адміністрацій стратегічне управління людськими ресурсами - це підхід, який визначає, як можна досягти організаційних цілей всім митним персоналом через інтегровану людину, ресурсні стратегії, політику та практику. Крім того, стратегічне HR управління не обмежується набором методів та інструментів, а радше складається з культури, що підтримується набором цінностей» [3, с.10].

Отже, розвиток потенціалу у державному управлінні в митній сфері - є одним із важливих напрямів модернізації української митниці. В цьому сенсі HR-стратегія є одним із інструментів, послідовна реалізація якого значно підвищить ефективність управління персоналом в митних органах та сприятиме розбудові: «сильної, професійної європейської митниці» [7]. Однак, поміж місії, цілей, засобів та інструментів управління персоналом митних органів країни, HR-стратегія Держмитслужби має визначати також цінності на яких формується корпоративна культура відомства, шляхи, засоби та ресурси, що будуть використовуватись для реалізації організаційних цілей цієї стратегії. Слід також сказати, що успішність вибудовування європейської моделі управління потенціалом в державній митній справі, поміж іншого, певним чином залежить й від прозорості, як змісту, так і самого процесу реалізації HR-стратегії Держмитслужби України (йдеться, зокрема, про необхідність розміщення тексту HR-стратегії Держмитслужби України в загальному доступі, а також системного висвітлення Держмитслужбою України на своїх офіційних

ресурсах процесу її реалізації). Вищевказане є запорукою ефективної реалізації HR-стратегії в державному управлінні митною справою і, як наслідок – успішної модернізації митних органів України відповідно до міжнародних та європейських стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. WCO. Support for Customs Reform & Modernization. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/capacity-building/instruments-and-tools/orientation-package-decision-makers/or_package_decision_makers_v2en.pdf?la=en

2. WCO. Customs Blueprints Pathways to modern customs. URL: https://C:/Users/Admin/Downloads/customs%20blueprints-gp_eudor_WEB_KP7707173ENC _002.pdf.

3. WCO "Guide to implementing Competency-Based HRM in a Customs Administration Environment".2019. URL: https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/capacity-building/activities-and-programmes/people-development/ guide - to-implementing-competency-based-humain-resource-management.pdf?la=en

4. Державна митна служба України впроваджує нову HR-стратегію. 2 вересня 2021р. Офіційний сайт Держмитслужби України. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/derzhavna-mitna-sluzhba-ukrayini-vprovadzhuie-novu-hr-strategiiu-622/

5. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, № 44-45, № 46-47, № 48, ст.552.

6. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо встановлення особливостей проходження служби в митних органах та проведення атестації посадових осіб митних органів»: Закон України від 17.09.2024 р. № 3977-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3977-20#Text

7. Нова HR-стратегія Держмитслужби: реформуємо митницю, змінюючи підходи до роботи з персоналом. 16 липня 2025р.оку. Офіційний сайт

Держмитслужби України. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/nova-hr-strategiia-derzhmitsluzhbi-reformuiemo-mitnitsiu-zminiuiuchi-pidkhodi-do-roboti-z-personalom-2281

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ НОРМ МИТНОГО КОДЕКСУ ЄС

Критенко О. О.

кандидат наук з державного управління,

Університет митної справи та фінансів (м.Дніпро)

Євроінтеграційні прагнення України визначають потребу глибокої модернізації митної політики та її гармонізації з правом Європейського Союзу. Імплементація норм Митного кодексу ЄС є необхідною умовою для формування прозорої, ефективної та конкурентоспроможної митної системи України.

Як зазначає К. М. Бліщук [1], «євроінтеграційні процеси у митній сфері мають не лише адаптаційний, а й трансформаційний характер, оскільки сприяють утвердженню нових принципів взаємодії держави та бізнесу, орієнтованих на довіру, відкритість і спрощення процедур».

Імплементації норм митного права Європейського Союзу є надзвичайно актуальною для України, адже вона безпосередньо пов’язана з нашим стратегічним курсом на європейську інтеграцію. Гармонізація Митного кодексу України з Митним кодексом ЄС – це не лише технічне оновлення законодавства, а глибоке реформування всієї системи митного управління. Упровадження положень Митного кодексу ЄС є ключовим напрямом реформування митної системи України з метою забезпечення прозорості, спрощення процедур і підвищення ефективності контролю.

Правову основу процесу становлять Угода про асоціацію між Україною та ЄС, Митний кодекс України проєкт його оновлення з урахуванням положень Митного кодексу ЄС, а також Закон України від 22 серпня 2024 року № 3926-IX. Сьогодні Україна активно впроваджує положення **Угоди про асоціацію з ЄС,** зокрема щодо спрощення процедур зовнішньоекономічної діяльності. У центрі уваги – **новий Митний кодекс,** який має відобразити сучасні європейські стандарти.

Розробка нового Митного кодексу України на основі Митного кодексу ЄС є ключовою рекомендацією для України у Звіті щодо розширення ЄС, оприлюдненому восени минулого року. Прогрес, досягнутий до 1 вересня, увійде до звіту за 2025 рік, і вплине на поточну оцінку готовності України до вступу до ЄС [2].

Законом № 3926-IX [3] передбачено низку суттєвих змін, спрямованих на оновлення порядку та змісту функціонування митних режимів, удосконалення процедур декларування, пост-митного контролю та посилення захисту прав інтелектуальної власності. Основні нововведення включають:

1. Авторизаційний підхід до митних процедур. Поміщення товарів у митні режими імпорту (у частині процедури кінцевого використання), тимчасового ввезення, переробки на митній території чи за її межами здійснюватиметься лише за наявності авторизації, що надається на підставі заяви підприємства або митної декларації.

2. Заміна дозвільної системи на механізм авторизацій. Діючі дозволи для підприємств – утримувачів митних складів, складів тимчасового зберігання та митних брокерів – будуть замінені авторизаціями на експлуатацію відповідних об’єктів або провадження брокерської діяльності.

3. Новий підхід до оцінювання фінансової стійкості підприємств. Для отримання статусу авторизованого економічного оператора (AEO) запроваджено оновлений критерій «стійкий фінансовий стан», який вимагає підтвердження достатності фінансових ресурсів для виконання зобов’язань, відповідності обсягам діяльності та відсутності від’ємних чистих активів (за

винятком випадків, коли вони забезпечені). Також новацією є впровадження та розширення переваг статусу АЕО щодо першочергового пропуску через митний кордон із використанням системи “єЧерга”, яка регулює черговість прибуття та перетину державного кордону;

4. Запровадження інституту митного представництва. У законодавстві визначено поняття прямого та непрямого митного представника, який уповноважується іншою особою на здійснення необхідних дій і митних формальностей. Це створює більш чітку та прозору модель взаємодії між бізнесом і митними органами.

5. Удосконалення процедури декларування товарів за місцезнаходженням. Врегульовано порядок декларування товарів на авторизованому об’єкті за процедурою «випуску за місцезнаходженням», у тому числі з урахуванням діяльності прямих і непрямих митних представників.

6. Модернізація пост-митного контролю. Оновлено порядок проведення виїзних (планових і позапланових) та невиїзних перевірок, що охоплюють питання своєчасності, повноти та достовірності сплати митних платежів. Деталізовано предмет пост-митного контролю – від перевірки точності даних митної декларації до аналізу бухгалтерських записів підприємства.

7. Посилення захисту прав інтелектуальної власності. Закон визнає висновок правовласника щодо наявності порушення прав інтелектуальної власності на рівні з експертним висновком, а також надає йому право брати участь у провадженнях у справах про порушення митних правил.

До ключових аспектів імплементації норм ЄС можемо віднести:

1) адаптацію законодавства, тобто, Україна прагне привести своє митне законодавство у відповідність з нормами ЄС, що є частиною ширшої мети, а саме: інтеграції до світової економіки та захисту митних інтересів держави;

2) гармонізацію митних процедур, тобто, впровадження митних процедур ЄС спрямоване на спрощення перетину кордону для товарів та транспортних засобів, що також вимагає узгодження правил митного контролю та декларування;

3) впровадження стимулюючих режимів, тобто, Україна впроваджує нові митні режими, схожі на європейські, такі як транзит, тимчасове ввезення/вивезення та переробка на митній території, що стимулюють економічну діяльність;

4) нормативно-правове регулювання, тобто, Міністерство фінансів України та Державна митна служба відповідають за формування та реалізацію митної політики, а також за нормативно-правове регулювання у сфері митного законодавства, в тому числі в частині імплементації європейських норм.

До переваг євроінтеграції митної політики можемо віднести:

1) спрощення торгівлі, яке полягає у тому, що Гармонізовані правила та процедури спрощують умови для ведення зовнішньоекономічної діяльності, зменшуючи бар'єри та витрати для бізнесу;

2) адаптація української митної системи до європейських стандартів забезпечує її прозорість і передбачуваність, що, у свою чергу, сприяє підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних товарів на міжнародних ринках;

3) запровадження положень митного кодексу ЄС посилює інтеграційні процеси України з ЄС, формуючи передумови для сталого економічного зростання та поглиблення торговельно-економічних зв'язків;

4) спрощення процедур зовнішньоекономічної діяльності;

5) зниження корупційних ризиків;

6) підвищення ефективності роботи митних органів;

7) зміцнення взаємодії держави та бізнесу;

8) поступове приєднання до митного простору ЄС.

В результаті запровадження перелічених цих змін очікується прозорість, зниження корупційних ризиків і покращення умов для розвитку бізнесу. Проте на цьому шляху залишаються виклики: технічна готовність систем, узгодження норм, підготовка кадрів та налагодження конструктивного діалогу між державою і бізнесом.

На сьогодні Україна досягла 91% імплементації митних зобов'язань за Угодою про асоціацію з ЄС. Водночас Європейська Комісія, Міжнародний Валютний Фонд, Всесвітня митна організація та бізнес відзначають успіхи в цифровізації, боротьбі з корупцією та зростанні митних надходжень [3].

Імплементація норм митного права ЄС – це не просто виконання міжнародних зобов'язань, це інвестиція у майбутнє – у конкурентоспроможну, відкриту та ефективну Україну, інтегровану у спільний європейський простір. Отже – це стратегічний напрям розвитку митної політики України, який поєднує модернізацію правової бази, цифровізацію процедур та інтеграцію у європейський економічний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бліщук К. М. Європейські вектори вдосконалення митної політики в Україні // *Електронний журнал «Економіка та суспільство».* 2023. № 43. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2221/2144

2. Євроінтеграція: Україна прагне отримати новий Митний кодекс на основі Митного кодексу ЄС у 2026 році. URL : https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ievrointegratsiia-ukrayina-pragne-otrimati-novii-mitnii-kodeks-na-osnovi-mitnogo-kodeksu-ies-u-2026-rotsi-2083 (дата звернення 05.10.2025)

3. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22 серпня 2024 року № 3926-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text (дата звернення 07.10.2025)

4. Уряд підтримав проєкт нового Митного кодексу України, який направляється на оцінку Єврокомісією та для консультацій з бізнесом. URL : https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/uriad-pidtrimav-proiekt-novogo-mitnogo-kodeksu-ukrayini-iakii-napravliaietsia-na-otsinku-ievrokomisiieiu-ta-dlia-konsultatsii-z-biznesom-2381

ПРОБЛЕМИ ЗАКРИТТЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ЗВІЛЬНЕННЯМ ОСОБИ ВІД АДМІНІСТРАТИВНОГО СТЯГНЕННЯ

Курінський О.Г.

кандидат юридичних наук,

Державний податковий університет

Реформування митного законодавства України, його адаптація до права ЄС, а також необхідність забезпечення єдності судової практики зумовлюють актуальність дослідження проблем нормативно-правового регулювання закриття провадження у справах про порушення митних правил.

Конституційний Суд України (далі – КС України) у своїх рішеннях неодноразово підкреслював необхідність збереження справедливого балансу між вимогами публічних інтересів та захистом права власності особи, дотримання конституційного принципу індивідуалізації юридичної відповідальності, дискреції суду при визначенні міри адміністративного стягнення [1; 2; 3].

Позиція Європейського суду з прав людини зводиться до того, що справи про порушення митних правил за своєю суттю фактично мають кримінальний характер та повністю підпадають під гарантії статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [4, 5]. Аналогічної позиції дотримується і КС України [3].

Таким чином, Україна має забезпечувати право на справедливий суд, в тому числі в контексті притягнення до відповідальності за порушення митних правил.

Адміністративна відповідальність є комплексним правовим механізмом реагування держави на прояв адміністративної протиправності, що містить

матеріально-правові підстави та процесуальний порядок провадження у справах про адміністративні правопорушення [6, с. 25].

Радянська концепція фактично ототожнювала поняття «адміністративна відповідальність» із поняттям «адміністративне стягнення» [7, с. 88; 8, с. 41].

Однак, наразі науковці здебільшого погоджуються, що це різні юридичні категорії, хоча і тісно пов'язані. Поняття «адміністративна відповідальність» не слід зводити до поняття «адміністративне стягнення», оскільки адміністративна відповідальність включає такі елементи, як державний осуд діяння і особи, яка його скоїла, і застосування до порушника заходів, визначених санкцією порушеної статті закону, тобто адміністративного стягнення [6, с. 22]. Отже, адміністративне стягнення є лише одним із проявів адміністративної відповідальності, а звільнення особи від адміністративного стягнення має бути окремою правовою підставою закриття провадження у справі про порушення митних правил.

Реагування держави на прояв адміністративної протиправності, у даному випадку на факт порушення митних правил, не завжди має призводити до застосування адміністративного стягнення в силу визначених законодавством обставин та підстав. Інакше, діяльність митних органів та суду набуватиме непомірно каральних ознак.

Аналіз чинного законодавство свідчить, що у сфері митного права фактично сформувалось нормативне підґрунтя звільнення особи від адміністративної відповідальності за порушення митних правил за наявності відповідних підстав.

Суть звільнення від адміністративної відповідальності полягає у тому, що винна у вчиненні адміністративного проступку особа у встановленому законом порядку звільняється від покарання й від інших можливих наслідків [9, с. 20-21].

Норми Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI (далі – МК України [10] фактично зазначають про звільнення від адміністративної відповідальності, хоча, на нашу думку, тут більш доречно

вести мову про звільнення саме від адміністративного стягнення, оскільки сучасна концепція адміністративного права не ототожнює поняття адміністративна відповідальність і адміністративне стягнення.

За результатом аналізу норм Митного кодексу України можна виділити наступні підставами звільнення особи від адміністративного стягнення за порушення митних правил: 1) допущення незначних помилок у митній декларації (ч. 1 ст. 268, ч. 1 ст. 460 МК України); 2) порушення митних правил внаслідок аварії (ч. 1 ст. 460 МК України); 3) порушення митних правил внаслідок дії обставин непереборної сили (ч. 1 ст. 460 МК України); 4) порушення митних правил внаслідок протиправних дій третіх осіб (ч. 1 ст. 460 МК України); 5) фактичне знищення товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності (ч. 8 ст. 401 МК України); 6) добровільна передача Збройним Силам України або іншим військовим формуванням транспортних засобів із дотриманням умов, визначених п. 9-49, 9-50 Розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» МК України; 7) знищення або безповоротне пошкодження товарів внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або природних втрат за нормальних умов зберігання (ч. 5 ст. 201 МК України); 8) малозначність діяння (ст. 22 Кодексу України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X (далі – КУпАП) [11] та ст. 487 МК України); 9) спеціальний нормативний припис (до прикладу – дотримання особою тимчасово встановленого спеціального порядку митного оформлення окремих категорій товарів протягом встановленого строку (п. 9-3, 9-7, 9-9 Розділу XXI «Прикінцеві та перехідні положення» МК України).

Оскільки звільнення від адміністративної відповідальності можливо лише після фіксації факту вчинення проступку у протоколі адміністративного правопорушення, що є процесуальною дією суб'єкта владних повноважень, встановлення вини правопорушника, щирого розкаяття винного [12, с. 178], то порушене провадження має бути закрите на відповідній правовій підставі, оскільки держава фактично відмовляється від застосування адміністративного

стягнення внаслідок його прощення, діяння особи стає вибачним і не потребує застосування адміністративного стягнення. Реакції держави на прояв адміністративної протиправності є достатньо для досягнення превентивної мети.

25 березня 2025 року МК України було доповнено статтею 487-1 «Обставини, що виключають провадження у справі про порушення митних правил». Зазначена стаття майже повністю продублювала обставини, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення, визначені статтею 247 КУпАП.

Стаття 724 проєкту Митного кодексу України [13] фактично дублює положення статті 487-1 нині діючого Митного кодексу України.

Звільнення від адміністративного стягнення відсутнє, як підстава до закриття провадження у справі про порушення митних правил.

Тому, на нашу думку, є підстави стверджувати про необхідність доповнення обставин, що виключають провадження в справі про адміністративне правопорушення.

Правопорушник звільняється від правових наслідків свого протиправного діяння з розумінь гуманності, хоча саме по собі це діяння (як у момент його здійснення, так і під час звільнення від відповідальності) залишається правопорушенням [14, с. 36].

Однак, стаття 487-1 МК України не містить окремої підстави для закриття провадження у справі у зв’язку зі звільненням особи від адміністративного стягнення за порушення митних правил.

Аналіз судової практики свідчить, що існує проблема правозастосування. Суди, приймаючи рішення про звільнення від адміністративної відповідальності (використовуючи термінологію сучасного адміністративного та митного законодавства) і закривають провадження у справі на різних підставах:

1) видання акта амністії, якщо він усуває застосування адміністративного стягнення (п. 5 ст. 247 КУпАП) [15; 16], що, на нашу думку,

не відповідає правовій природі застосованої підстави для звільнення від адміністративної відповідальності особи;

2) на підставі ч. 2 ст. 284 МК України [17] або посилаються лише на статтю 22 КУпАП України [18; 19];

3) за відсутності складу адміністративного правопорушення [20].

Таким чином, є нагальна необхідність забезпечення належного нормативного підґрунтя для звільнення осіб від адміністративного стягнення за порушення митних правил для встановлення справедливого балансу між публічним інтересом у захисті митної безпеки України та захистом права особи, на яку накладено адміністративне стягнення та гарантування їй права на справедливий суд. Норми МК України мають розвивати, конкретизувати та деталізувати принципи Конституції України, зокрема принцип індивідуалізації юридичної відповідальності.

У зв'язку із викладеним, пропонується:

1) внести до законодавства відповідні зміни в контексті термінології: замість поняття «звільнення від адміністративної відповідальності» використовувати «звільнення від адміністративного стягнення», що відповідає сучасній концепції адміністративного праворозуміння;

2) доповнити ст. 487-1 МК України пунктом 10 наступного змісту: «10) звільнення особи від адміністративної відповідальності за порушення митних правил»;

3) крім того, пропонується дослідити можливість та доцільність формування окремої статті МК України із визначенням переліку підстав до звільнення від адміністративного стягнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Рішення Конституційного Суду України (Другий сенат) від 21 липня 2021 року № 3-р(II)/2021 у справі за конституційною скаргою Одінцової Олени Анатоліївни щодо відповідності Конституції України (конституційності)

окремих положень абзацу другого статті 471 Митного кодексу України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v003p710-21#Text;

2. Рішення Конституційного Суду України від 15 червня 2022 року № 4-р(II)/2022 у справі за конституційними скаргами Барсегяна Геворка Сенекеримовича та Ліненко Наталії Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 485 Митного кодексу України (щодо індивідуалізації юридичної відповідальності). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-22#Text;

3. Рішення Конституційного Суду України від 5 липня 2023 року № 5-р(II)/2023 у справі за конституційними скаргами Душенькевича Анатолія Володимировича, Франка Андрія Володимировича, Ярош Ірини Миколаївни щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу другого частини першої статті 483 Митного кодексу України (щодо індивідуалізації юридичної відповідальності особи за митне правопорушення). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v005p710-23#Text

4. Рішення Європейського суду з прав людини від 15 травня 2008 року (Справа «Надточій проти України» (Заява №7460/03). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_404/conv#Text;

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

6. Дрофич Ю. В. Поняття та основні ознаки адміністративної відповідальності: аналіз сучасної адміністративно-правової літератури / Ю. В. Дрофич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2022. Вип. 73(2). С. 18-26.

7. Советское административное право. Под ред. В.И. Поповой и М.С. Студеникиной. М., 1988. 320 с.

8. Галаган И.А. Административная ответственность в СССР. Воронеж, 1970. 267 с.

9. Адміністративна відповідальність : навч. посіб. / за заг. ред. Т.О. Коломоєць. Київ: Істина. 2011. 184 с.;

10. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text

11. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text

12. Поштаренко О. Підстави настання адміністративної відповідальності осіб, що вчинили насильство щодо фізичної особи. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 7. С. 175–181.

13. Проєкт Митного кодексу України. URL: https://customs.gov.ua/proiekt-novogo-mitnogo-kodeksu-ukrayini#scrollTop=0;

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Науково-практичний коментар / Р.А. Калюжний, А.Т. Комзюк, О.О. Погрібний. К. : Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 781 с.

15. Постанова Закарпатського апеляційного суду від 30.09.2025 у справі №308/5840/24. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130652402

16. Постанова Закарпатського апеляційного суду від 16.09.2025 у справі №308/16899/24. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/130294936

17. Постанова Закарпатського апеляційного суду від 17.06.2025 у справі №308/19711/24. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/128247240

18. Постанова Львівського апеляційного суду від 14 липня 2025 року у справі №461/3896/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/128886264

19. Постанова Одеського апеляційного суду від 03 червня 2025 року у справі №521/4271/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/128017207

20. Постанова Бориспільського міськрайонного суду Київської області від 07 грудня 2018 року у справі №359/9791/18. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/78664212

ПУБЛІЧНО-СЕРВІСНІ ВІДНОСИНИ В МИТНОМУ ПРАВІ

Лазарєв О.С.

аспірант,

Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

Трансформація українського суспільства в контексті європейської інтеграції висуває нові вимоги до функціонування публічної адміністрації, зокрема митних органів. Відбувається поступовий перехід від домінуючої фіскально-контрольної парадигми до сервісно-орієнтованої моделі, де митна служба розглядається як надавач якісних публічних послуг суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). Метою даної роботи є аналіз сутності та перспектив розвитку публічно-сервісних відносин у митному праві України в процесі гармонізації національного законодавства з нормами права ЄС.

Основу публічно-сервісної моделі становить концепція «служіння» держави суспільству та бізнесу. На відміну від традиційного владно-імперативного підходу, сервісна митниця будує свої відносини з суб'єктами ЗЕД на принципах партнерства, довіри, прозорості та клієнтоорієнтованості. Це не означає відмову від контрольних функцій, а лише зміщує акценти з тотального контролю на ризик-орієнтований підхід та сприяння законній торгівлі [1, с. 45].

Ключовими інструментами реалізації сервісного підходу в митній справі ЄС, які активно імплементуються в Україні, є:

1) Інститут Авторизованого економічного оператора (АЕО). Ця концепція є яскравим прикладом партнерських відносин, коли сумлінний та надійний бізнес отримує статус довіри від митних органів і, як наслідок, суттєві спрощення митних формальностей.

2) Система «єдиного вікна». Вона є технологічним втіленням сервісного підходу, мінімізуючи бюрократичні перешкоди та скорочуючи час на

проходження митних процедур шляхом подання документів в єдину електронну систему [2, с. 112].

3) Надання якісних адміністративних послуг. Це включає попередні рішення щодо класифікації товарів та визначення країни походження, надання вичерпних консультацій, що забезпечує прогнозованість та правову визначеність для бізнесу.

Проєкт нового Митного кодексу України, розроблений за підтримки експертів ЄС, значною мірою відображає ці сервісні принципи. Однак для успішної трансформації недостатньо лише законодавчих змін. Фундаментальним викликом залишається зміна філософії та корпоративної культури самої митної служби. Необхідно впроваджувати сучасні системи мотивації персоналу та чіткі критерії оцінки ефективності (KPI), орієнтовані не лише на фіскальні показники, а й на швидкість митного оформлення та рівень задоволеності бізнесу.

Таким чином, розбудова публічно-сервісних відносин є стратегічним напрямом реформування митної системи України. Цей процес вимагає комплексних зусиль: подальшої гармонізації законодавства, впровадження сучасних ІТ-рішень та, найголовніше, формування нової сервісної ідеології у працівників митних органів. Успішна реалізація цього завдання стане запорукою створення сприятливого бізнес-клімату та повноцінної інтеграції України до митного простору ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. № 4495-VI (із змінами і доповненнями). *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–48. Ст. 552. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17

2. Проєкт Митного кодексу України (2025) / Міністерство фінансів України. Офіційна версія (серпень 2025 р.). URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Проект%20Митного%20кодексу%20України.pdf

3. Колісник А. С. Поняття та ознаки митно-сервісних відносин. *Актуальні проблеми інноваційного розвитку права* (APIR/LAIS). 2020. № 14. С. 45–51.

4. Лютіков П. Митно-сервісні відносини як елемент системи адміністративно-правових відносин. *Молодий вчений*. 2023. № 3 (119). С. 112–117.

5. Бабюк А. М. Новітні орієнтири державної митної політики. *New Ukrainian Law*. 2022. Вип. 3. С. 56–61.

6. Cherkunov O. Customs Administrations in the EU Countries and Ukraine: Comparative Legal and Functional Analysis. *Review of European and Comparative Law*. 2025. 62(3). 59–82. URL: https://czasopisma.kul.pl/index.php/recl/article/view/18588

7. Kormych A. Ukraine's Europeanization of Public Administration and Customs Reform. Semanticscholar.org. *LEX PORTUS VOL.* 2024. URL: https://pdfs.semanticscholar.org/ee1e/925809d4a59bb90386b87cbd879a4238ff88.pdf

8. Журавель Я. В. Поняття та ознаки терміна «публічно-сервісні відносини». Публічне управління та державне урядування (ПДУ-журнал). 2020. № 2. С. 114–120.

9. Integrites. Reset of the Customs Service in Ukraine. 2024. URL: https://www.integrites.com/publications/reboot-of-the-customs-service-in-ukraine

10. Vyhovska V. Reform Index 249: Customs Overhaul and New Rules for Customs Brokers. *VoxUkraine*. 2024. URL: https://voxukraine.org/en/reform-index-249-customs-overhaul-and-new-rules-for-customs-brokers

11. PWC Ukraine. Amendments to the Customs Code of Ukraine: What Does It Mean for Business? 2024. URL: https://www.pwc.com/ua/en/publications/tax-and-legal-alert/2024/amendments-customs-code-for-business.html

12. Атаманчук Н. І. Митні органи як суб'єкти адміністрування митних платежів. *Journal of Uzhhorod University*. 2025. Вип. 2. С. 77–84.

13. Бортник Н. П. Митне право України. Львів: СПОЛОМ, 2017. 512 с.

14. Ковальов В. Г. Публічне управління у сфері державної безпеки та митної справи. *Customs-Admin Journal*. 2021. № 4. С. 97–104.

15. Петрова І. П. Митна реформа Європейського Союзу: досвід, корисний для України на шляху до євроінтеграції. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 3. С. 345–351. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2025/06/APP_03_2025-part-3.pdf

ІНСТИТУЦІЙНА АРХІТЕКТОНІКА ПРАВА ГРОШОВОГО ОБІГУ: БАЗОВІ ТА ДОПОМІЖНІ ЕЛЕМЕНТИ

Можаровська Н.О.

кандидат юридичних наук, доцент,

Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Erasmus+ Jean Monnet Modules

Сучасні трансформаційні процеси у фінансовій системі України, зумовлені війною, цифровізацією та євроінтеграційним курсом держави, актуалізують потребу системного оновлення правового регулювання грошового обігу. Грошовий обіг, будучи економіко-правовим феноменом, потребує від права не лише стабілізаційної, а й інтеграційно-координуючої функції, що забезпечує узгодженість норм різних галузей у межах єдиного правового простору.

В юридичній науці бракує цілісного розуміння права грошового обігу як міжгалузевого публічно-правового інституту, який об’єднує конституційні, адміністративні, фінансові та банківські елементи регулювання.

Нормативно-правове регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі формування, затвердження та реалізації єдиної державної грошово-кредитної політики, а також результати наукових розвідок у цій сфері, зокрема, праці М. І. Макаренка «Економіко-правове регулювання режиму грошово-

кредитної політики» [1], Т. А. Латковської «Грошово-кредитна (монетарна) політика: поняття та цілі» [2], І. В. Вєтрової «Правові основи реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України» [3] – дають підстави визначити предмет відповідного субінституту як сукупність суспільних відносин, що охоплюють процеси вироблення, схвалення та практичного здійснення основних засад державної монетарної політики.

До предмета правового регулювання цього субінституту належать:

– правовідносини, що виникають у процесі розроблення та прийняття основних напрямів грошово-кредитної політики, які визначаються Національним банком України та схвалюються Верховною Радою України;

– відносини між Національним банком України та іншими органами державної влади, пов'язані з координацією заходів у сфері грошово-кредитної політики, зокрема Міністерством фінансів, Кабінетом Міністрів України та Радою національної безпеки і оборони України;

– правове забезпечення реалізації монетарних інструментів, спрямованих на досягнення цінової та фінансової стабільності;

– взаємозв'язок грошово-кредитної політики з іншими напрямами державної політики – бюджетною, валютною, інвестиційною, соціально-економічною.

Так, ми ставимо за мету теоретико-правове осмислення інституційної архітектоніки права грошового обігу, визначення базових і допоміжних субінститутів та з'ясування їхнього значення у забезпеченні фінансової стабільності й економічного суверенітету держави.

Базові субінститути формують нормативне ядро системи права грошового обігу, що забезпечує сталість і збалансованість грошово-кредитних процесів. До їх складу належать:

– єдина державна грошово-кредитна політика;

– грошова емісія;

– участь національної платіжної системи у грошовому обігу;

– грошовий обіг у казначейській системі виконання бюджетів;

– державний контроль і нагляд;

– юридична відповідальність у сфері грошового обігу.

Ці субінститути виконують системоутворювальну роль, забезпечуючи правову упорядкованість, прозорість та стабільність функціонування фінансової системи.

Допоміжні субінститути мають адаптивно-регулятивний характер і гарантують гнучкість правового регулювання в умовах кризових, надзвичайних або інтеграційних процесів. До них належать:

– субінститут грошового обігу в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів;

– субінститут грошового обігу в межах міждержавних інтеграційних об’єднань;

– субінститут ціноутворення грошей.

Вони забезпечують узгодження національного правового поля з міжнародними валютно-фінансовими стандартами, підвищують стійкість грошово-кредитної системи та сприяють реалізації принципів економічного суверенітету.

Таким чином, інституційна архітектоніка права грошового обігу відображає внутрішню впорядкованість і взаємозв’язок його структурних компонентів. Її функціонування забезпечує комплексність і передбачуваність правового регулювання у монетарній сфері, створює гарантії фінансової стабільності, зміцнює довіру до національної валюти й узгоджується з європейськими принципами good governance у публічному фінансовому управлінні.

Висновок. Право грошового обігу є системоутворювальним інститутом публічного права, який виконує стабілізаційну, координуючу та охоронну функції. Його структура, побудована на взаємодії базових і допоміжних елементів, забезпечує правову єдність монетарного простору України. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення національної

концепції права грошового обігу та його гармонізацію з нормами права Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Макаренко М. І. Економіко-правове регулювання режиму грошово-кредитної політики. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/8dd55ff4-b9d8-4504-bf9a-7ff25c19f152/content (дата звернення 29.09.2025).

2. Латковська Т. А. Грошово-кредитна (монетарна) політика: поняття та цілі. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dd9eba70-9e7f-45b6-9d95-1da33188be6b/content (дата звернення 29.09.2025).

3. Вєтрова І. В. Правові основи реалізації грошово-кредитної політики Національного банку України: автореф. дис. … канд. юрид. наук. Київ, 2007. 19 с.

Erasmus+
Jean Monnet Modules

ГАРМОНІЗАЦІЯ МИТНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ З ПРАВОМ ЄС: ДОСЯГНЕННЯ ТА ВИКЛИКИ

Олійник С.В.

здобувачка вищої освіти,

Державний податковий університет

Гармонізація митного законодавства України з правом Європейського Союзу на сьогоднішній день відіграє надважливу роль у процесі економічної та правової інтеграції України. Цей процес сприяє спрощенню митних процедур, підвищенню дії принципу прозорості та ефективності митних служб, створенню сприятливих умов для бізнесу та держави. Зокрема, в Угоді про асоціацію між Україною та Європейським Союзом 2014 року, а саме в Додатку

XV затверджено наближення митного законодавства України до законодавства ЄС [11].

Пряма норма щодо вимоги про реформу Державної митної служби України зазначена серед шістдесяти дев'яти реформ в Плані України в рамках інструменту ЄС Ukraine Facility [9].

В Національній стратегії доходів на 2024-2030 роки запланована реалізація важливих кроків на шляху до трансформації української митниці через розробку нового Митного кодексу [8]. Окрім того, у лютому 2024 року було схвалено Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрової трансформації та цифровізації Держмитслужби, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 09.02.2024 № 63, головною метою якого є формування дорожньої карти цифрової трансформації та розвитку Держмитслужби для забезпечення якісно нових зручних, надійних та прискорених процесів митної справи в Україні, яка базується на передових міжнародних практиках та рекомендаціях [6].

Одним з найважливіших кроків стало приєднання України до Конвенції про спільний транзит, в основі, якої лежить запровадження NCTS, що забезпечує прозорість та простоту [5].

З метою подальшого розвитку митного законодавства 19 квітня 2025 року набрав чинності ЗУ «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу» прийнятий 22 серпня 2024 року, зокрема, щодо авторизації нового порядку класифікації митних складів, зміни в митних режимах, впровадження моделі митного представництва та поєднання пост-митного контролю із заходами митного аудиту [10].

Попри позитивну складову динаміки розвитку, гармонізація митного законодавства стикається з низкою викликів та проблем.

Головним викликом для України стало повномасштабне вторгнення рф, що вплинуло на митний режим через зміну торговельних шляхів та вартості товарів. Держава добровільно-примусово змінює митну політику в залежності

від ситуації на фронті. Наприклад, через блокування морських портів збільшилося навантаження на поставки товарів залізничним та автомобільним шляхом для зовнішньої торгівлі України, що зумовлює логістичну проблему [4].

Крім того, відбулось значне спрощення проходження товарів гуманітарного характеру усім необхідним для забезпечення населення України та Збройних Сил України. Такий процес затверджено Постановою КМУ № 953 від 05.09.2023 «Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану» [3].

З початком повномасштабного вторгнення 500 митників (приблизно 5 % від загальної кількості працівників), добровільно приєдналися до Сил Оборони України. Деякі з них загинули, зникли безвісти або потрапили в полон [1]. Такий виклик свідчить про нестачу достатньої кадрової підтримки.

Не зважаючи на всі проблеми та виклики, Україна впевнено рухається до Європейських стандартів. І цьому є підтвердження європейських партнерів, які надали високу оцінку співпраці Державної митної служби України та Європейської комісії на її шляху до Євросоюзу на 8-му засіданні Підкомітету з питань митного співробітництва Комітету асоціації Україна – ЄС європейські партнери надали високу оцінку співпраці Державної митної служби України та Європейської комісії на її шляху до Євросоюзу [2].

При подальшому розвитку гармонізації митного законодавства необхідно комплексно підійти до оцінки роботи митних органів. Для цього необхідно привести всі нормативно-правові зміни в дію шляхом створення механізмів реалізації, забезпечити взаємодію держави та бізнесу. Розвиток партнерства з Європейськими країнами допоможе значно швидше остаточно гармонізувати митну політику.

Тому, Україна як держава, яка зобов’язалась виконувати Європейські стандарти впевнено впроваджує гармонізацію митного законодавства. При проведенні дослідження було встановлено, що митне законодавство України в значній частині наближено до Європейського. Однак складнощі залишаються,

зокрема через воєнний стан в країні. Для досягнення повної ідентичності з митною системою ЄС необхідно продовжувати реформування, підвищувати прозорість та залучати міжнародних партнерів. Такий підхід забезпечить не лише наближення до ЄС, а й підвищить стан економіки, сприятиме зміцненню національної безпеки та конкурентоспроможності України на світовій арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Владислав Суворов. Реформування в умовах війни. Чим унікальний досвід української митниці – DSnews.ua. *«Ділова столиця» українською – найсвіжіші новини України та світу*. URL: https://www.dsnews.ua/ukr/blog/reformuvannya-v-umovah-viyni-chim-unikalniy-dosvid-ukrajinskoji-mitnici-11122023-492248 (дата звернення: 14.05.2025).
2. Державна митна служба України. Україна впевнено рухається до європейських митних стандартів: ЄС визнав прогрес за всіма напрямками роботи. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ukrayina-vpevneno-rukhaietsia-do-ievropeiskikh-mitnikh-standartiv-ies-viznav-progres-za-vsima-napriamkami-roboti-1803
3. Деякі питання пропуску та обліку гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2023 р. № 953. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/953-2023-п#Text (дата звернення: 14.05.2025).
4. Демченко В. І під час війни перетворюємо інституцію з фіскальної на сервісну. *Голос України.* URL: https://www.golos.com.ua/article/361678 (дата звернення: 14.05.2025).
5. Конвенція про процедуру спільного транзиту. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#Text (дата звернення: 14.05.2025).
6. Про реалізацію рішення Комітету з управління інформаційними технологіями у системі управління державними фінансами: Наказ

Міністерства фінансів України від 9 лютого 2024 р. № 63. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/Наказ_№63_від_09_02_2024.PDF

7. Міністерство фінансів України. Мінфін: Стратегічний план цифровізації Держмитслужби – інструмент для наближення митних практик України до європейських стандартів. *Урядовий портал*. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-stratehichnyi-plan-tsyfrovizatsii-derzhmytsluzhby-instrument-dlia-nablyzhennia-mytnykh-praktyk-ukrainy-do-ievropeiskykh-standartiv (date of access: 14.05.2025).

8. Національна стратегія доходів на 2024-2030 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2023 р. № 1218-р. URL: https://mof.gov.ua/uk/national_income_strategy-716 (дата звернення: 14.05.2025).

9. План для Ukraine Facility. URL: https://www.ukrainefacility.me.gov.ua/wp-content/uploads/2024/03/plan-ukraine-facility.pdf

10. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22 серпня 2024 р. № 3926-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР).* 2025. №№ 3-4. Ст. 5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text (дата звернення: 14.05.2025).

11. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Угоду ратифіковано із заявою Законом від 16 вересня 2014 № 1678-VII (станом на 30.10.2023 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 14.05.2025).

МИТНА РЕФОРМА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ДОСВІД, КОРИСНИЙ ДЛЯ УКРАЇНИ НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Петрова І.П.

кандидат юридичних наук, доцент,

Державний податковий університет

Митна політика Європейського Союзу формувалася протягом кількох десятиліть як системна відповідь на потребу у створенні єдиного економічного простору. Її еволюція відображає глибоку трансформацію підходів до регулювання зовнішньої торгівлі, посилення інтеграції та модернізації управлінських процесів.

У травні 2023 року Європейською комісією анонсовано масштабну реформу Митного Союзу ЄС з моменту його створення у 1968 році. Ключові зміни торкнуться існуючої (ІТ) інфраструктури окремих митних адміністрацій країн-членів, зокрема, яка буде замінена на централізовану митну платформу ЄС, яка, в свою чергу, буде контролюватися новим митним органом ЄС.

Зважаючи на це Європейською Комісією було запропоновано низку змін до митного законодавства ЄС, а саме:

- Пропозиції щодо Регламенту Європейського Парламенту та Ради про створення Митного кодексу Союзу та Митного органу Європейського Союзу, а також про скасування Регламенту (ЄС) № 952/2013 [1];
- Пропозиції щодо Рекомендації Ради про внесення змін до Регламенту (ЄЕС) № 2658/87 щодо запровадження спрощеного тарифного режиму для дистанційної торгівлі товарами та Регламенту (ЄС) № 1186/2009 щодо скасування порогового значення для звільнення від сплати митних платежів [2];
- Пропозиції щодо Директиви Ради ЄС про внесення змін до Директиви 2006/112/ЄС щодо правил ПДВ, які стосуються оподатковуваних осіб, які сприяють дистанційним продажам імпортованих товарів, а також

застосування спеціальної схеми для дистанційних продажів товарів, імпортованих з третіх територій або третіх країн, і спеціальних механізмів декларування та сплати імпортного ПДВ [3].

Враховуючи масштаби запропонованих законодавчих змін, Єврокомісія підготувала Робочий документ «Звіт про оцінку випливу» [4], в якому проаналізовано наслідки перегляду митного законодавства ЄС. Отже, ключові зміни торкнуться не лише Єдиного митного кодексу ЄС (хоча це є одним з ключових моментів реформи), а й законодавства у сфері дистанційної торгівлі, а також законодавства у сфері ПДВ.

Передбачається, що в першу чергу зміни до митного законодавства, включаючи новий Митний кодекс ЄС, будуть спрямовані на скорочення та спрощення етапів процесу імпорту, уточнення обов'язків його основних суб'єктів (зокрема, імпортерів та експортерів) замість цілої низки суб'єктів з невизначеними обов'язками (декларант, боржник, бенефіціар митної процедури тощо). Разом із тим, реформа посилить спроможність митних органів здійснювати нагляд і контроль за товарами, що ввозяться на територію Митного союзу та вивозяться з неї. Для здійснення цілеспрямованих і скоординованих дій митниками застосовуватиметься новий стратегічний підхід, заснований на аналізі даних про ланцюги постачань.

В другу чергу передбачено перегляд існуючої сьогодні концепції уповноважених економічних операторів, яка передбачає новий підхід до партнерства між митними органами та підприємствами за принципом «Довіряй та перевіряй» («Trust and Check»), де додаткові привілеї будуть доступні для підприємств з прозорою діяльністю, які довели свою надійність. Іншими словами, вони пересуватимуться «зеленими смугами» без формальної взаємодії з митним органом і без адміністративного навантаження, а заходи контролю будуть проводитися митними органами лише у разі необхідності [5, с.172].

Інституційні (організаційні) та інформаційні зміни митної реформи, запропоновані Європейською Комісією, включають створення Митного органу ЄС (EU Customs Authority) та Хабу митних даних (EU Customs Data Hub) - як

відповідь на виклики цифрової доби, глобалізації торгівлі та необхідність оперативного контролю за переміщенням товарів.

Передбачена в рамках союзного механізму нова інституція, єдиний наднаціональний орган з координації митної політики – Митний орган ЄС (EU Customs Authority) перебере на себе частину повноважень національних митних адміністрацій, зокрема щодо аналізу ризиків, стандартизації процесів та обміну даними. Це дозволить зменшити фрагментованість системи та підвищити її оперативність. До основних завдань нового органу належатиме:

- розробка та підтримка Хабу митних даних ЄС, а також контроль за інтеграцією існуючих національних митних ІТ-систем;
- управління ризиками на рівні ЄС, використовуючи для аналізу ризиків дані, що постійно оновлюються у Хабі митних даних ЄС. На основі цього аналізу Митний орган ЄС надаватиме національним митним органам рекомендації щодо контролю, які ті повинні будуть застосовувати або обґрунтувати відмову від їхнього застосування;
- об'єднання та координація митної практики на центральному рівні для втілення в життя ідеї функціонування митної системи ЄС «як одне ціле»;
- координація оперативного управління кризовими ситуаціями. Митний орган ЄС розроблятиме протоколи і процедури для різних кризових сценаріїв і забезпечуватиме їх застосування всіма країнами-членами, в першу чергу їхніми митними органами [4].

В свою чергу, зміни, передбачені в інформаційному забезпеченні, зокрема, створення Хабу митних даних ЄС, як централізованої ІТ моделі для збору та накопичення інформації, необхідної для здійснення митних формальностей, а також інших видів контролю, дозволить збирати, обробляти, об'єднувати і зберігати всі відповідні дані, докорінно змінивши спосіб надання інформації, її використання для митного контролю та обмін з органами влади країн-партнерів. Хаб митних даних ЄС здійснюватиме також аналіз ризиків на рівні ЄС. Шляхом прямого підключення до Хабу митних даних ЄС, а не до численних національних систем, інформація надаватиметься митному органу.

Це дозволить пакетну передачу, а незмінна інформація може бути надана один раз і повторно використана для подальшого імпорту або експорту. Доступ до Хабу митних даних ЄС матимуть національні органи влади, а також Європейська Комісія, Європейський офіс з протидії шахрайству (OLAF), Європейська прокуратура (EPPO) і, за певних умов, Європол та Європейське агентство прикордонної та берегової охорони (Frontex), що значно посилить їхні аналітичні можливості [4]. Це уможливить контроль ризиків по всьому ЄС, незалежно від того, звідки надходять товари, тим самим підтримуючи управління ризиками на рівні ЄС і на національному рівні. У довгостроковій перспективі платформа має замінити національні системи декларування (наприклад, ATLAS у Німеччині, DELTA у Франції, MDAS у Литві), що призведе до економії коштів, оскільки більше не потрібно буде експлуатувати та постійно вдосконалювати 27 різних систем декларування (з різними інтерфейсами, варіантами для різних етапів процесу імпорту або експорту та варіантами для різних митних процедур) [6; 7].

Ще одним значущим напрямком митної реформи є ***інтеграція штучного інтелекту*** (ШІ) та аналітики великих даних (Big Data Analytics). Нові інструменти цифрової обробки інформації будуть використовуватись для виявлення нелегальної торгівлі, ухилення від сплати мита, аналізу поведінкових моделей економічних операторів та прогнозування загроз. Штучний інтелект значно покращує ефективність та точність митних процедур у Європейському Союзі, допомагаючи митникам виконувати складні завдання в реальному часі та знижуючи адміністративне навантаження.

Пропозиції Європейської Комісії також містять положення щодо посилення екологічного контролю імпорту товарів, урахування стандартів сталого розвитку та прав людини у ланцюгах постачання.

Очікується, що впровадження реформи триватиме до 2040 року поетапно, з особливим акцентом на залучення бізнесу та цифрових провайдерів до процесу формування нової архітектури митної системи.

Висновки. Анонсована митна реформа ЄС однозначно матиме вплив на Україну, митну справу та її правове поле. Реформа митниці в Україні є частиною зобов'язань, передбачених Угодою про асоціацію з ЄС [20], а також умовою для подальшого наближення до стандартів внутрішнього ринку Євросоюзу. У цьому контексті досвід ЄС із модернізації митної системи є надзвичайно цінним.

Взятий за основу Єдиний митний кодекс ЄС слугує базовою моделлю для гармонізації українського митного законодавства. На законодавчому рівні Україна вже здійснила низку кроків у цьому напрямі, зокрема імплементувала чимало положень у свій Митний кодекс. Заплановане Верховною Радою України прийняття нового Митного кодексу України у січні 2026 року та його вступ в силу стане важливим етапом у реформуванні митної системи України. Це дозволить покращити митне адміністрування, сприяти прозорості процедур, знизити корупційні ризики та підвищити ефективність зовнішньої торгівлі.

У підсумку слід підкреслити, що реформування митної системи відповідно до стандартів Європейського Союзу - це не лише технічний процес гармонізації законодавства, а глибока структурна зміна у способі взаємодії держави з бізнесом, у забезпеченні прозорості економічної політики та наближенні до найкращих світових практик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Union Customs Code and the European Union Customs Authority, and repealing Regulation (EU) No 952/2013. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0258&amp%3Bqid=1684913361276 (дата звернення: 01.10.2025).

2. Proposal for a Council Regulation amending Regulation (EEC) No 2658/87 as regards the introduction of a simplified tariff treatment for the distance sales of goods and Regulation (EC) No 1186/2009 as regards the elimination of the customs

duty relief threshold. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0259&%3Bq id=1684913733068

3. Proposal for a Council Directive amending Directive 2006/112/EC as regards VAT rules relating to taxable persons who facilitate distance sales of imported goods and the application of the special scheme for distance sales of goods imported from third territories or third countries and special arrangements for declaration and payment of import VAT. URL: https://eur-lex.europa.eu/ legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52023PC0262&%3Bqid=1684913813648

4. Commission Staff Working Document 'Impact Assessment Report'. Accompanying the document Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Union Customs Code and the European Union Customs Authority, and repealing Regulation (EU) No 952/2013. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52023SC0140 (дата звернення: 01.10.2025).

5. Караваєв Т., Калугіна Н. Митна реформа ЄС: імплементація в Україні. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2024. № 1. С. 4-22. URL: https://doi.org/10.31617/3.2024(132)01 (дата звернення: 01.10.2025).

6. Lux M. The Ambitious Customs Reform Package Proposed by the EU Commission. *Global Trade and Customs Journal*. 2023. Issue 11, pp. 399-425, https://doi.org/10.54648/gtcj2023049 (дата звернення: 01.10.2025).

7. Lux M. Die Reform des UZK. Ehrgeizige und weit reichende Vorschläge der EU-Kommission. *Außenwirtschaftliche Praxis – Sonderausgabe.* 2024. Service-Guide Reguvis.de/aw-portal. S. 9 - 12. URL: https://www.reguvis.de/de/media/pdf/AW-Prax_Service_Guide_2024.pdf (дата звернення: 01.10.2025).

8. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27.06.2014 р. Верховна Рада України. URL: http://comeuroint.rada.gov.ua/komevroint/ doccatalog/document?id=56219

МІЖНАРОДНА ВЗАЄМОДІЯ У МИТНІЙ СФЕРІ: НАБЛИЖЕННЯ ПРАВИЛ ЕТИЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКА МИТНОЇ СЛУЖБИ ДО ЄС ACQUIS

Піскунова О.Б.,

кандидатка юридичних наук,

Державний податковий університет

За даними щорічного стандартного опитування, митниця оцінюється як одна з найбільш корумпованих сфер: 77 % населення і 83 % представників бізнесу вважають, що корупція на митниці дуже поширена або дещо поширена. [1, с. 30, 32]. Тому під час формування внутрішньої антикорупційної політики Державної митної служби України важливо не лише приділяти увагу зниженню рівня корупційних ризиків, а й формуванню ефективної системи правил етичної поведінки. Їх дотримання сприяє посиленню законності будь-якої державної інституції та виступає основою для прийняття рішень під час виконання службових завдань, вони мають фіксувати ключові цінності й принципи служби, бути орієнтиром у службовій діяльності. Утвердження правил етичної поведінки та їх впровадження у повсякденну професійну діяльність формують позитивний імідж служби та підвищують довіру до неї. Застосування кодексів і стандартів поведінки також відповідає міжнародним стандартам, зокрема ст. 8 Конвенції ООН проти корупції.

У контексті європейської інтеграції України та наближення законодавства і підзаконних нормативно-правових актів до ЄС acquis доцільно говорити про вивчення основних документів, затверджених органами Європейського Союзу, а також практику їх імплементації країнами-членами. Встановлення правил етичної поведінки не є винятком. Розглянемо кілька прикладів.

Правила етичної поведінки працівника митно-податкової служби Польщі є досить лаконічними і містять основні принципи поведінки посадової

особи: верховенство права (включає також пріоритет публічного інтересу), чесність (включає поведінку, спрямовану на запобігання конфлікту інтересів, захист і протидія корупційним загрозам), професіоналізм, гідність (включає повагу до кожної особи, неупередженість, політичну нейтральність, гідну поведінку під час служби та поза її межами), співпраця (включає обмін професійними знаннями і досвідом, повагу до відмінної думки, відповідальність за результати роботи), відповідальність і безсторонність [6]. Аналогічними за структурою і змістом є правила етичної поведінки для посадових осіб чеської митниці [3] та працівників фінансової адміністрації Словаччини, до структури якої входить і митниця [4]. Загалом вони характеризуються лаконічністю і простотою викладу, є зрозумілими й простими у застосуванні. Варто зауважити, що у них відсутні згадки про дотримання вимог антикорупційного законодавства.

На загальноєвропейському рівні стандарти етичної поведінки встановлені Модельним кодексом, що є додатком до Рекомендації № R (2000) 10 Комітету міністрів до держав-членів Ради Європи щодо кодексів поведінки державних службовців [5]. Саме він має бути основою для національних кодексів і правил поведінки держав-учасниць.

Відповідно до Модельного кодексу правила етичної поведінки будь-якого державного службовця, включно з посадовими особами митної служби, мають ґрунтуватися на таких принципах: підзвітність, уникнення конфлікту інтересів, несумісність служби з іншими видами діяльності, політична нейтральність, захист приватного життя службової особи, обмеження на одержання подарунків, запобігання неналежного впливу на публічного службовця, заборона зловживати службовим становищем, належне поводження зі службовою інформацією, ефективне, результативне та економне використання державних ресурсів, перевірка доброчесності кандидата на посаду, обмеження після припинення служби.

Як уже зазначалося раніше, більшість положень Модельного кодексу інтегровані у національне законодавства з питань запобігання корупції та

дотримання правил етичної поведінки, як-от закони України «Про запобігання корупції», «Про державну службу» та Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджених наказом НАДС від 05 серпня 2016 року № 158 (зі змінами) [2, с. 210.].

З урахуванням положень цих нормативно-правових актів Державна митна служба затвердила внутрішні правила етичної поведінки (наказ від 15.12.2020 № 577), в основі яких лежать принципи верховенства права, компетентності й результативності, неупередженості загальної та політичної, неконфліктності, ефективності, заборони використовувати своє службове становище в особистих інтересах, цільового використання державних ресурсів та службової інформації тощо. Таким чином, ці правила здебільшого враховують європейське законодавство, але потребують удосконалення.

Особливістю національного регулювання є те, що ключові принципи етичної поведінки, передбачені Модельним кодексом, в Україні віднесені до пов'язаних з корупцією правопорушень, що передбачають накладення адміністративного стягнення, а тому не сприймаються елемент професійної етики [2, с. 210.]. Відповідно, під час формування відомчих кодексів чи правил етики відбувається змішування законодавчих норм, що визначають бажану або необхідну поведінку, й етичних стандартів, які не є і не мають бути предметом законодавчого регулювання.

Так, якщо звернути увагу на структуру Закону «Про запобігання корупції», то ним в окремих розділах передбачені правила врегулювання конфлікту інтересів, інші обмеження й заборони, порушення яких може виступати джерелом конфлікту інтересів, заходи фінансового контролю, а також правила етичної поведінки в окремому розділі. Крім того, за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення передбачена адміністративна або кримінальна відповідальність, а доцільним і співмірним реагуванням на порушення правил етичної поведінки має бути реагування у дисциплінарному порядку. Таким чином, практика змішування в одному акті вимог щодо бажаної

і необхідної поведінки розмиває саме поняття етичних правил і їх роль у професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Корупція в Україні 2024: розуміння, сприйняття, поширеність. Аналітичний звіт за результатами опитування населення та бізнесу. *Національне агентство з питань запобігання корупції*. Київ, 2024. 146 с. URL: https://surl.lt/obczzv (дата звернення: 05.10.2025).
2. Піскунова О.Б. Імплементація європейських стандартів етичної поведінки публічного службовця. *Розбудова доброчесності та комплаєнсу в Україні: виклики і перспективи євроінтеграції: збірник матеріалів Всеукраїнської конференції з міжнародною участю* (м. Вінниця, 27 березня 2025 р.). Вінниця : ТОВ «Друк», 2025. С. 209-210.
3. Etický kodex celníka. URL: https://celnisprava.gov.cz/cz/o-nas/spolecne-proti-korupci/Documents/Etick%C3%BD%20kodex%20celn%C3%ADka.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.10.2025).
4. Etický kódex finančnej správy. URL: https://www.financnasprava.sk/_img/pfsedit/Dokumenty_PFS/Financna_sprava/Rozne/2015/2015.12.30_et_kodex.pdf (дата звернення: 05.10.2025).
5. Recommendation № R (2000) 10 of the Committee of Ministers to Member states on codes of conduct for public officials. Adopted by the Committee of Ministers at its 106th Session on 11 May 2000. URL: https://rm.coe.int/16805e2e52 (дата звернення: 05.10.2025).
6. Zasady etyki funkcjonariusza Służby Celno-Skarbowej. URL: https://www.kis.gov.pl/c/document_library/get_file?uuid=45e58a61-e9e2-4a96-953e-f6e2fc8c99dd&groupId=3470530 (дата звернення: 05.10.2025).

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Ралик В. В.

здобувач вищої освіти,

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Митний контроль відіграє стратегічну роль у фінансовій системі держави, оскільки забезпечує ефективне формування державних доходів, контроль за законністю зовнішньоекономічних операцій та підтримку економічної безпеки. В умовах глобалізації та інтеграційних процесів його функції виходять за межі традиційного контролю за переміщенням товарів і перетворюються на інструмент управління фінансовими потоками та стимулювання економічної активності. Для України, яка реалізує курс на європейську інтеграцію, адаптація митного контролю до стандартів Європейського Союзу є критичною, оскільки передбачає комплексні зміни в адміністративних, процедурних та фінансових механізмах роботи митної системи.

Адаптація митного контролю до європейських стандартів включає впровадження сучасних інформаційних технологій, автоматизацію процесів адміністрування митних платежів та вдосконалення системи управління ризиками. Це дозволяє підвищити точність обліку фінансових потоків, забезпечити прозорість процедур та мінімізувати втрати державного бюджету через тіньові операції або зловживання. Не менш важливим є підвищення кваліфікації персоналу митних органів, що забезпечує здатність реалізовувати нові стандарти та здійснювати фінансовий моніторинг ефективності митних процедур.

Законодавче забезпечення митного контролю в Україні ґрунтується на положеннях Митного кодексу України [1] та суміжних нормативно-правових актах, які регламентують порядок здійснення митних процедур,

адміністрування митних платежів і контроль за дотриманням митних правил. Зокрема, Митний кодекс визначає категорії митних платежів, правила декларування товарів, повноваження митних органів щодо перевірки документів і товарів, а також відповідальність за порушення митних правил. Крім того, значна увага приділяється імплементації законодавства Європейського Союзу, що передбачає гармонізацію митних процедур, використання сучасних систем електронного декларування та підвищення прозорості фінансових операцій у зовнішньоекономічній діяльності. Це законодавче підґрунтя формує нормативну основу для ефективного адміністрування митних платежів та забезпечує можливість оцінки впливу реформ на доходи державного бюджету [2].

У контексті євроінтеграції фінансова складова митного контролю передбачає оптимізацію надходжень до бюджету та підвищення ефективності використання державних ресурсів. Це вимагає системного підходу до аналізу фінансових результатів діяльності митних органів, оцінки впливу реформ на державні доходи та розробки методик прогнозування митних надходжень. Впровадження європейських стандартів у митному контролі створює передумови для підвищення фінансової стійкості держави та забезпечення економічної безпеки на національному рівні.

Митний контроль є важливою складовою фінансової системи будь-якої держави, оскільки він безпосередньо впливає на формування державних доходів, забезпечення економічної безпеки та інтеграцію країни в міжнародну економічну спільноту. В умовах євроінтеграції України необхідність адаптації митного контролю до стандартів Європейського Союзу стає особливо актуальною. Це вимагає не лише технічних та процедурних змін, але й глибокої фінансової трансформації митної системи.

За даними Державної митної служби України, у серпні 2025 року до державного бюджету надійшло 61,86 млрд грн митних платежів, що на 10% більше порівняно з попереднім місяцем. Ці кошти сприяють фінансуванню важливих соціальних та економічних програм, що є критично важливим для

країни, особливо в умовах воєнного стану та відновлення економіки. Зокрема, у вересні 2025 року митні надходження до бюджету склали 66,7 млрд грн, що на 4,8% більше, ніж у серпні того ж року. Ці дані свідчать про стабільне зростання митних надходжень, що є результатом ефективної роботи митних органів та впровадження реформ у митній сфері[3] .

Реформування митного контролю передбачає поетапне впровадження технічних і процедурних заходів, які безпосередньо впливають на фінансові результати. Спершу здійснюється автоматизація обліку та впровадження інформаційних систем, далі оптимізуються процедури управління ризиками та контролю, а завершальним етапом є забезпечення прозорості процесів і підвищення ефективності збору платежів (рис. 1).

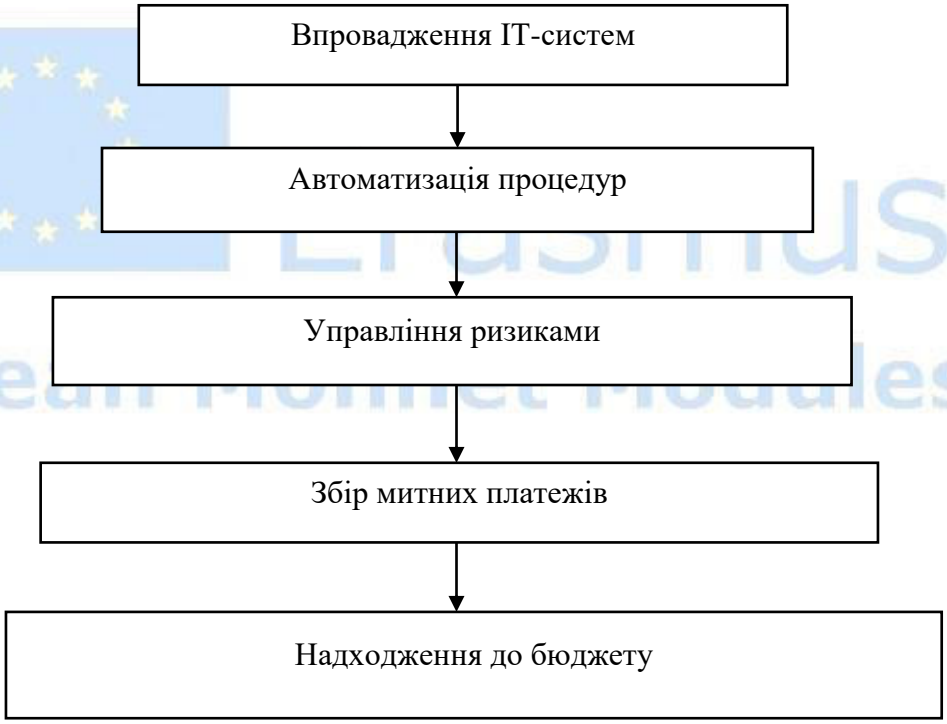

Рис. 1. Процес реформування митного контролю та його вплив на фінансові надходження»

Джерело: розроблено автором

Рис. 1 показує, що послідовне впровадження технологічних рішень та управлінських процедур підвищує ефективність фінансового адміністрування митних органів. Взаємозв’язок між етапами реформування забезпечує точність

обліку даних за рахунок автоматизації, оптимізацію ресурсів через управління ризиками та підвищення прозорості процесів, що призводить до збільшення надходжень до державного бюджету. Реалізація цих заходів формує стабільну фінансову основу для ефективного виконання державних соціально-економічних програм та підтримки економічної безпеки країни.

Процес адаптації митного контролю до стандартів ЄС передбачає впровадження сучасних технологій, автоматизацію процедур, удосконалення системи управління ризиками та забезпечення прозорості діяльності митних органів. Ці заходи сприяють зменшенню витрат на адміністрування, підвищенню ефективності збору митних платежів та зниженню рівня корупції. Зокрема, відкриті дані Держмитслужби, що містять інформацію про митні тарифи, статистику експорту та імпорту, дані про митні процедури та інші важливі показники, сприяють підвищенню прозорості діяльності митних органів та залученню інвестицій.

Основними викликами у процесі фінансової реформи митного контролю є необхідність значних інвестицій у модернізацію інфраструктури, навчання персоналу та інтеграцію нових технологій. Однак успішна реалізація цих заходів може призвести до значного зростання надходжень до державного бюджету, зниження витрат на адміністрування та покращення конкурентоспроможності української економіки на міжнародній арені.

Адаптація митного контролю до стандартів ЄС є необхідною умовою для інтеграції України до європейського економічного простору. Фінансова складова цього процесу включає не лише збільшення надходжень до бюджету, але й оптимізацію витрат, підвищення ефективності використання державних ресурсів та забезпечення економічної безпеки. Успішна реалізація фінансової реформи митного контролю сприятиме сталому економічному розвитку України та її інтеграції до Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17

2. Про затвердження Стратегії розвитку Державної митної служби України на 2025–2030 роки: Наказ ДМСУ від 20.02.2025 № 45. URL: https://customs.gov.ua/uk/strategy

3. Державна митна служба України. Статистичні дані за 2025 рік. URL: https://customs.gov.ua/uk/statistics

УДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ЯК НАПРЯМ ГАРМОНІЗАЦІЇ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

Скоромцова Т.О.
кандидат економічних наук,
Державний податковий університет

Цимбалюк С.Я.
кандидат економічних наук,
Державний податковий університет

Інтеграція України до європейського економічного простору, виступає передумовою трансформаційних змін у реалізації як економіко-правових відносин, так і техніко-технологічних процесів контролю у митній сфері. Відповідно до цього в Україні, необхідне підвищення рівня реалізації заходів, які здатні з одного боку забезпечити дієвий митний контроль, з іншого - спростити митні процедури при одночасному підвищенні їх ефективності. У контексті цих обумовлених аспектів саме система митних процедур виступає регуляторним механізмом, інструменти якого здатні забезпечити виконання норм митного законодавства та одночасно сформувати новітню філософію вітчизняної митної системи.

На сучасному етапі підґрунтям побудови сутнісної характеристики митних процедур стає виокремлення сервісно-профілактичного аспекту, зумовленого новим клієнтоорієнтованим напрямком діяльності фіскальних органів, який сприяє своєчасному і комфортному виконанню суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності своїх зобов'язань перед державним бюджетом у повному обсязі [1].

З метою гармонізації та спрощення митних процедур набуває важливого значення сутність поняття «сервісна митниця».

Як свідчить аналіз митного законодавства - Митного кодексу ЄС, його сфера регулювання безпосередньо не охоплює визначення сервісних функцій митних органів держав - членів Союзу, проте опосередковано наголошує на можливості надання такими органами послуг, не пов'язаних із контрольно-наглядовими повноваженнями. Наприклад, стаття 11 Кодексу оперує поняттям «додатково надані послуги» за здійснення яких митні органи мають право здіймати плату, яка не відносяться до митних зборів [2]. А в ч. 20 Додаткових положень до Регламенту наводяться перелік таких послуг: видача ліцензій, статистичні послуги, валютний контроль, видача документів та посвідчень, аналіз та інспекція, а також інша митна діяльність поза робочим місцем та робочим часом [3].

Вітчизняна чинна нормативно-правова база, що регламентує митну справу, перераховуючи функції митниці та завдання, що покладені на неї, не містить такого поняття як «митні послуги» чи «послуги у сфері митної справи». Також, наразі не розкрита і природа митних послуг, їх характеристики і властивості [4].

Проте, на практиці послузі, як результату діяльності органів ДМС України, притаманний дуалізм: з одного боку, митниці виконують покладені на них функції (здійснення митного контролю), а з іншого надають послуги з електронних систем для обміну інформацією між митними органами інших країн та надання із цією метою автоматизованим економічним операторам широкий спектр послуг, а також надання суб'єктам ЗЕД послуг, як на платній

основі (оформлення товарів у задекларований митний режим, за знаходження товарів під митним контролем на складах митниць), так і інших послуг (інформування, консультування), що надаються на безкоштовній основі [5].

Тому, слід констатувати, що діяльність вітчизняних митних органів має конкретні напрями розвитку сервісних послуг, які не лише наблизять їх до європейської стандартів, а й значно покращать систему митних процедур та здійснення додаткових важливих для економіки України послуг. Тим паче, як зазначає автор Макарова С. О., ідейні засади сервісної митниці були сформульовані Всесвітньою митною організацією, яка не розділяє погляди щодо зміцнення акцентів роботи митниць до фіскальної спрямованості, орієнтованої на наповнення державного бюджету, оскільки саме це заважає розвивати сервісну функцію митної політики [6].

Отже, забезпечення ефективності дії митних процедур має на меті організацію митних органів з іншими державними органами розробку нових систем захисту результатів митного оформлення, удосконалення митних забезпечень та форм їх застосування, підготовку проектів з питань розвитку митної системи, аналіз діючих форм і методів митного контролю, митного оформлення, а також заходів підвищення їх ефективності .

З економіко-правової точки зору митний контроль, є важливою складовою частиною державної митної справи, обов’язковим елементом якої виступає митне оформлення товарів, покликане юридично обґрунтувати завершення контрольно-перевірочних заходів здійснених органами ДМС України, і направленого на профілактику порушень митного і податкового законодавства.

Визначення економіко-правових підстав для роботи так званих сервісних митниць, може бути зорієнтовано на спрощення митних процедур, формування нового напряму митних процедур, побудованого на принципі сервісного обслуговування та ефективного міжнародного обміну інформацією, попередження та протидії корупції у митних органах, підвищення професійної компетентності посадових осіб ДМС України [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Авраменко Н., Дорошенко Т., Матвеєв М. Проблеми митного контролю в контексті європейської інтеграції України. *Економіка та держава*. 2022. № 1. С. 55–60. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.55

2. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про встановлення Митного кодексу Союзу: Міжнародний документ від 09.10.2013 р. № 952/2013. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_009-13#Text

3**.** Кузняк Б.Я., Свічкарь В.А. Особливості митного регулювання в країнах Європейського Союзу. *Ефективна економіка*. 2018. № 4. С. 1-5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/ pdf/4_2018/9.pdf.

4. Цимбалюк А. В., Цимбалюк С.Я., Скоромцова Т.О. Митні процедури: економіко-правові аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. № 7/2023 URL: https://www.nayka.com.ua/index.php/investplan/article/view/1328

5. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17

6. Макарова С.О. Сервісна митниця в умовах Євроінтеграції. *Нове українське право*. Випуск 6. Том 2. 2022. С. 47-49.

7. Артюхов Д. IT-трансформація Митниці: Розпочато дослідну експлуатацію інформаційної системи «Митний аудит». URL: https://customs.gov.ua/news/it-transformatsiia-62/post/it-transformatsiia-mitnitsi-rozpochato-doslidnu-ekspluatatsiiu-informatsiinoyi-sistemi-mitnii-audit-522

ФІНАНСОВІ ВТРАТИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ВІД МИТНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ: ДОСВІД ТА ПРАКТИКА ЄС

Слива І. В.

здобувач вищої освіти,

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Фінансові втрати державного бюджету, спричинені митними правопорушеннями, становлять одну з найгостріших проблем у системі державних фінансів України. Незаконне переміщення товарів через митний кордон, заниження митної вартості, неправомірне використання пільг і порушення правил декларування призводять до істотного зменшення надходжень до бюджету. Такі явища не лише підривають фінансову стабільність держави, а й створюють сприятливі умови для розвитку тіньової економіки, корупційних проявів та недобросовісної конкуренції у зовнішньоекономічній діяльності.

Практика країн Європейського Союзу засвідчує, що ефективна протидія митним правопорушенням можлива за умови впровадження сучасних механізмів управління ризиками, автоматизованих систем контролю, прозорих процедур митного оформлення та належної відповідальності за порушення митного законодавства. Використання даного досвіду є важливим для підвищення результативності митної політики України, мінімізації бюджетних втрат і забезпечення фінансової безпеки держави в контексті європейської інтеграції.

Митні правопорушення становлять суспільно небезпечні діяння, що порушують установлені правила переміщення товарів, предметів та транспортних засобів через митний кордон України. Їх наслідком є не лише порушення норм митного законодавства, а й завдання істотної шкоди фінансовим інтересам держави. З економічної точки зору, митні правопорушення спричиняють недоотримання доходів державного бюджету,

що негативно впливає на виконання фіскальних функцій держави та фінансування соціально-економічних програм.

Серед основних видів митних правопорушень, які зумовлюють фінансові втрати бюджету, провідне місце посідають незаконне переміщення товарів через митний кордон (контрабанда) та заниження митної вартості імпортованої продукції. Заниження вартості дозволяє імпортерам сплачувати менші суми податків і митних платежів, що призводить до значних недонадходжень у бюджет. Також поширеними є випадки недостовірного декларування товарів, коли учасники зовнішньоекономічної діяльності свідомо надають неправдиві відомості про найменування, кількість або країну походження товарів.

Окрему групу становлять правопорушення, пов'язані з неправомірним використанням митних пільг та спеціальних режимів оподаткування. У таких випадках суб'єкти господарювання навмисно зловживають наданими пільгами, використовуючи їх не за призначенням, що також зменшує обсяг митних надходжень. Значної шкоди завдають схеми транзитних перевезень, коли товари декларуються як такі, що прямують через територію України, але фактично реалізуються на внутрішньому ринку без сплати відповідних податків.

Фінансові наслідки митних правопорушень проявляються у двох вимірах: безпосередніх і опосередкованих втрат. Безпосередні втрати – це суми несплачених митних платежів, податку на додану вартість, акцизного податку та ввізного мита. Опосередковані втрати пов'язані з деформацією ринкових відносин, зниженням конкурентоспроможності легального бізнесу та формуванням тіньових потоків капіталу. Таким чином, системність і масштабність митних правопорушень створюють серйозну загрозу фінансовій безпеці держави та вимагають посилення інституційних і правових механізмів протидії.

Державна митна служба України регулярно оприлюднює статистичні показники щодо виявлених порушень митних правил, які відображають потенційні втрати державного бюджету. Вартісний показник таких порушень

використовується як непрямий індикатор недоотриманих митних платежів і податків, а також ефективності діяльності митних органів у протидії незаконним операціям у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

За офіційними даними Державної митної служби України, у 2021 році вартісний показник виявлених порушень митних правил становив приблизно 2,8 млрд грн. У 2022 році спостерігалося незначне коливання цього показника – близько 2,9 млрд грн, що пояснюється воєнним станом та скороченням зовнішньоекономічної активності. У 2023 році зафіксовано суттєве зростання – до 8,9 млрд грн, що свідчить про активізацію контролю та посилення аналітичної роботи митних органів. Найвищий показник спостерігався у 2024 році – приблизно 18,0 млрд грн, тобто зростання більш ніж удвічі порівняно з попереднім роком (рис. 1).

Рис. 1. Динаміка вартісного показника виявлених порушень митних правил в Україні у 2021–2024 рр., млрд грн

Джерело: побудовано авторами на основі [3-5]

На рис. 1 показано, що вартісний показник виявлених порушень митних правил має чітку тенденцію до зростання, що відображає як активізацію контролю з боку митних органів, так і збільшення масштабів ухилення від сплати митних платежів. Динаміка цих даних свідчить про суттєве посилення уваги держави до боротьби з митними правопорушеннями, зокрема через

запровадження сучасних механізмів контролю, цифровізацію процесів митного оформлення, обмін інформацією між митними адміністраціями країн-партнерів ЄС та удосконалення ризик-орієнтованих систем моніторингу. Разом з тим, зростання показників може відображати і реальне збільшення масштабів ухилення від сплати митних платежів, що вимагає системного посилення превентивних заходів.

З економічної точки зору, зростання виявленої вартості порушень митного законодавства означає збільшення потенційних втрат для державного бюджету. Навіть якщо частина таких сум відшкодовується через донарахування і стягнення штрафів, залишкові втрати залишаються значними. Вони безпосередньо впливають на наповнення дохідної частини бюджету та фінансову стабільність держави.

Дослідження інституційних та правових механізмів протидії митним правопорушенням у країнах Європейського Союзу демонструє ефективність комплексного підходу, що включає поєднання сучасних технологій контролю, прозорих процедур митного оформлення та чіткої відповідальності за порушення законодавства. Зокрема, у практиці ЄС широко застосовуються автоматизовані системи управління ризиками, які дозволяють ідентифікувати потенційно ризикові вантажі та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності ще до митного оформлення. Використання цифрових платформ для обміну інформацією між митними адміністраціями держав-партнерів забезпечує оперативний контроль та зменшує можливості для незаконного переміщення товарів через кордон.

Визначення напрямів імплементації європейських практик у діяльність митних органів України передбачає адаптацію цих механізмів до національних умов, зокрема шляхом удосконалення процедур декларування, впровадження ризик-орієнтованих моделей контролю та електронного документообігу, а також забезпечення системного обміну інформацією з міжнародними митними структурами.

Для практичної реалізації зазначених завдань пропонується комплекс конкретних заходів. Першим кроком є вдосконалення нормативно-правової бази, що включає оновлення законодавства щодо митного контролю відповідно до міжнародних стандартів, чітке визначення відповідальності за порушення, уніфікацію правил декларування та застосування митних пільг. Другим напрямом є підвищення кваліфікації персоналу, що передбачає регулярне навчання митників з питань управління ризиками, сучасних методів виявлення порушень, цифрових технологій та аналітики, а також обмін досвідом із колегами з країн ЄС.

Третім напрямом є впровадження сучасних аналітичних та контрольних технологій, зокрема автоматизованих систем управління ризиками, електронних декларацій, сканування вантажів та використання інтелектуальної аналітики для прогнозування і виявлення потенційних порушень. Четвертий крок передбачає посилення превентивних та санкційних механізмів, що включає підвищення штрафів за порушення, блокування незаконних схем транзиту, запровадження системи моніторингу для оперативного реагування на повторні порушення. Окрему увагу слід приділити зміцненню міжнародної взаємодії, зокрема обміну інформацією з митними адміністраціями інших держав та участі у міжнародних програмах ЄС щодо контролю зовнішньоекономічної діяльності та протидії контрабанді.

Запропоновані заходи щодо підвищення ефективності протидії митним правопорушенням спрямовані на комплексне зменшення фінансових втрат державного бюджету, включаючи вдосконалення нормативно-правової бази, підвищення кваліфікації персоналу, впровадження сучасних аналітичних та контрольних технологій, а також посилення превентивних та санкційних механізмів. Реалізація цих заходів забезпечує не лише зменшення прямих втрат від несплачених митних платежів та податків, а й опосередкованих наслідків у вигляді зміцнення конкурентоспроможності легального бізнесу та обмеження тіньових потоків капіталу. У результаті підвищується фінансова стабільність

держави, зростає ефективність наповнення дохідної частини бюджету та зміцнюється правова культура у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Таким чином, системне впровадження сучасних механізмів контролю, цифрових технологій, прозорих процедур митного оформлення та міжнародної взаємодії створює передумови для значного зменшення фінансових втрат державного бюджету від митних правопорушень. Комплексний підхід, що поєднує превентивні, аналітичні та санкційні заходи, забезпечує підвищення ефективності роботи митних органів, зміцнення фінансової стабільності держави та розвиток правової культури у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Реалізація цих заходів сприяє формуванню прозорого і конкурентоспроможного ринку, що відповідає принципам європейської інтеграції та забезпечує сталий розвиток економіки України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митний кодекс України: Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17.
2. Регламент Ради (ЄС) № 952/2013 від 9 жовтня 2013 року про митний кодекс Союзу. Офіційний журнал Європейського Союзу. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/UK/TXT/?uri=CELEX%3A32013R0952.
3. Державна митна служба України. За 2024 рік митниці Держмитслужби виявили порушень митних правил на 18 млрд грн. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-2024-rik-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-18-mlrd-grn-1967.
4. Державна митна служба України. За перше півріччя 2024 року митниці Держмитслужби виявили порушень митних правил на 13,4 млрд грн. URL: https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/za-pershe-pivrichchia-2024-roku-mitnitsi-derzhmitsluzhbi-viiavili-porushen-mitnikh-pravil-na-134-mlrd-grn-1667.
5. Державна митна служба України. Офіційні статистичні дані за 2020–2024 рр. URL: https://customs.gov.ua.

Наукове видання

(у pdf форматі)

«Імплементація норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках Європейської інтеграції» (м. Ірпінь, 6 жовтня 2025 р.)

Відповідальний за випуск: І.Петрова

Збірник матеріалів Науково-практичного круглого столу «Імплементація норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках Європейської інтеграції» (м. Ірпінь, 6 жовтня 2025 року). Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. 107 с.

У збірнику представлені доповіді, які були подані до Науково-практичного круглого столу «Імплементація норм митного права ЄС в національне законодавство України в рамках Європейської інтеграції», який відбувся в межах реалізації проєкту Програми ЄС Еразмус+ напряму Жана Моне: «Митне право ЄС» (101083978-EUCUSTOMSSTU – ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH) 6 жовтня 2025 року.

У тезах доповідей учасників круглого столу, які вміщено у збірник, розглядаються актуальні питання сучасного стану українського законодавства та змін до Митного кодексу України, спрямованих на гармонізацію з уніфікованим Митним кодексом ЄС.

** This project has been funded with support from the European Commission under the Erasmus+ Programme. The European Commmission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein".*

***** *Цей проект був профінансований за підтримки Європейської Комісії в рамках програми Еразмус+. Підтримка Європейської Комісії у створенні цієї публікації не означає схвалення її змісту, який відображає лише погляди авторів, і Комісія не несе відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в ній".*

УДК 339.543:34(075.8): 341.1/.8